

HANOAR

REVIJA ŽIDOVSKJE OMLADINE JUGOSLAVIJE

GOD. III

תרי"ג MAJ 1930

BROJ 8

CVI ROTHMÜLLER: SITNE BILJEŠKE O VELIKIM POJAVAMA

Ovih se dana slavi deseta godišnjica od osnivanja Lige naroda. Za jedne je Liga naroda od svoga prvog početka bila mesijansko obećanje međunarodnoga bratstva, vrhovni sudija u svim sporovima, zaloga pravde, zaštitnik malenih naroda, branilac mira u svijetu. Za druge Liga naroda nosi biljeg svoga ratnog postanka, i nije nego oruđe u rukama pobjednikâ da osiguraju njime plodove svjetskoga rata.

Za deset godina Ligina života nema više sumnje da je pretjerano i jedno i drugo gledište. Liga naroda, doduše, po svom glavnom radu nastoji da očuva za pobjednike što veći dio ratnoga uspjeha i da podjedno slabi sve tendencije koje hoće silom da promijene današnji socijalni poredak ili politički razmjer sila u svijetu. No pored toga niko ne može osporiti Ligi naroda koristan utjecaj u mnogim međunarodnim pitanjima u kojima je ona uspjela da pomogne napredak ljudstva.

Židovski je narod povezan s Ligom naroda prije svega po mandatu kojim je Liga predala upravu Palestine Velikoj Britaniji s izričitim zadatkom da potpomogne izgradnju židovske narodne domaje. U Ligi naroda naše je moralno zaleđe za mukotrpnim rad; u njoj moramo da uvijek snova budimo razumijevanje za židovsko pitanje, da stičemo simpatije za naš obnovni pokret koji ima da rasijanome narodu izgradi dom na grudi praotaca, zanemarenoj i pustošenoj kroz stoljeća.

Koliko je potrebno ovo neprekidno obavještavanje svjetske javnosti, najbolje pokazuje izvještaj Istražne komisije objelodanjen u početku aprila. Pod pretsjedanjem g. Šoa (Shaw) Istražna je komisija na koncu prošle godine imala da otkrije neposredne uzroke palestinskih nemira u augustu i da savjetuje Britanskoj vladi kako bi se nemiri mogli najbolje spriječiti u budućnosti. U svom izvještaju Istražna komisija prelazi granice ovlaštenja te pored opisivanja nemira i njihova neposrednog uzroka kuša da iznađe sve razloge arapskoga nezadovoljstva koje je, po mišljenju većine komisije, moralo dovesti do nemira i koje treba posve ukloniti, ako hoćemo da spriječimo ponavljanje sukoba.

Komisija, doduše, priznaje da su Arapi bili napadači, a da su Židovi napadnuti; ona donekle krivi vrhovnoga muftiju i Arapsku egzekutivu, jer su morali znati čime može uroditi njihova propaganda, mada je, po mišljenju većine članova komisije, sama propaganda bila u granicama zakona. Čak i

Palestinsku vladu komisija ne može da opere krivnje, jer veli da Vladina obavještajna služba nije bila dovoljna i da je obrambena sila bila suviše slaba.

Dok izvještaj time u nekoliko bitnih pitanja usvaja židovsko gledište. dotle on u drugim pitanjima naprosto ponavlja arapske izjave pred Istražnom komisijom. Spominje da su Židovi kupovanjem zemljišta pobudili zabrinutost u Arapa. Priznaje da je židovska kolonizacija donijela i Arapima koristi, ali, veli komisija, ova korist nije neposredna posljedica naročite namjere, nego je nehوتيčni rezultat same kolonizacije. Kao da bi Židovi morali kolonizirati Palestinu samo zbog arapskih interesa i kao da nije već i to dosta da židovska kolonizacija ne samo što ne šteti Arape, nego im još i koristi!

No komisiji očito nije toliko do obrane Arapa koliko do obrane Palestinske vlade. Stoga joj izvještaj odaje priznanje za korektno držanje od početka nemira, iako njena nedovoljna pripravnost baš ne zaslužuje pohvale. Najvažnija je komisiji konstatacija da nemiri nisu bila organizirana buna protiv Velike Britanije, nego samo pojedinačni, iako povezani ispadi protiv Židova.

Stoga Komisija predlaže popuštanje Arapima, a naročito u tom da se otešča židovsko kupovanje zemljišta i useljivanje.

Značajno je da je radnički član ove Istražne komisije g. Snel (Snell) dodao svoje napomene u kojima se protivi svima od ovih izjava Komisije, koje kušaju da obrane Arape i Vladu.

Konkretno posljedice izvještaja još se ne mogu dogledati. Utješljiva je izjava Makdonaldova u Donjoj kući da će Vlada upravljati Palestinom u duhu mandata i Balfourove deklaracije. Još bi utješljivije bilo, kad bi se obistinile glasine o velikim promjenama u vrhovima palestinske administracije, jer bi to značilo da su oprezne zamjerke Izvještaja bile samo konvencionalna engleska forma za mnogo oštiri obračun. Do danas nema potvrde ovih glasina, a isto tako malo znademo o stvarnim pregovorima palestinske arapske delegacije u Londonu, te zato i ne možemo proricati političke događaje skore budućnosti.

★

Gospodarsko stanje u Palestini stajalo je do danas, a stajće još dugo samo do našega rada. Dok je do pred kratko vrijeme zbog akcije za Emerdžensi fond (Emergency Fund) stradao Keren hajesod, dotle se sada očekuju veliki rezultati od američke kampanje. Osim toga će naskoro početi kolonizacija velikog stila, za koju je osiguran priliv privatnoga kapitala. Izrađen je projekt za naseljenje većega broja porodica, koje bi imalo početi već u nastajnoj godini. Nama je potpuno jasno da samo pojačanim naporom možemo iskoristiti mogućnosti u Palestini i time stvarno ojačati svoje pozicije.

Stoga će prijatno odjeknuti posvećenje novosagrađene zgrade Narodne i sveučilišne biblioteke na Brdu Cofim koje je bilo 15 aprila.

Time je najljepše proslavljena petgodišnjica otvorenja Hebrejske univerze koja je u ovih pet godina izgradila nekoliko novih instituta i proširila područje svoga rada, te se iz godine u godinu primiće svome cilju: da bude ognjište znanosti na Prednjemu istoku, duhovno rasadište židovstva za čitav svijet i živa pomoć u izgradnji Erec Jisraela.

★

Nedjelju dana iza posvećenja Biblioteke posvećena je veoma svečano na obroncima Ginegara Šuma Kralja Petra Oslobodioca. Jugoslovenski Židovi odali su njome počast svijetlome spomenu blaženopočivšega Kralja. Ova Šuma najljepše simbolizuje harmoniju vjernosti židovskoj narodnosti i Erec Jisraelu s patriotskim osjećajima prema Jugoslaviji i Domu Karađorđevića. U tome je njeno istorisko značenje koje je još mnogo veće od stvarne vrijednosti onih desetak tisuća stabala na tlu Emek Jezreela.

ARON DAVID GORDON: GOVOR O OBNOVI

Ovaj je govor održan na svjetskoj konferenciji Hapoel hacaira i Ceire ciona u Pragu 20 marta 1920.

Ja moram da kažem istinu: osjećam da su mi ovaj put moji prijatelji zadali zadaću koja prelazi moje sile; ne zbog toga što nisam dobar govornik i jer imam tremu, nego zbog toga, jer je ono o čemu imam da Vam govorim prekomjerno veliko, te se ne može riječima izreći.

Ja i moji prijatelji izaslanj smo doduše od Hapoel hacaira samo zato da ostvarimo ujedinjenje Hapoel hacaira i Ceire ciona. Ali zbog stvarnoga stanja u Erec Jisraelu i u dijaspori bila bi ta naša zadaća preuska; u širem smislu ona znači da smo mi izaslanj iz Palestine narodu da povežemo narod Jisraelov sa zemljom Jisraelovom. Hapoel hacair s jedne strane i Ceire cion s druge strane samo su krajevi niti koja veže i povezuje.

Mogu li ja riječima da izrazim što nam stanje stvari bez riječi i samo kaže? Pa sve što smo mi o tom stanju pisali i govorili nije ništa prema onome što bismo još morali da kažemo! Ali dolazimo u ime jednog stvaralaštva kakvog nikada nije bilo; u ime jedne stvari na koju možemo samo da ukažemo, da samo uputimo: pred vama će zaključati vrelo misli koje još nismo mislili, osjećaja koje još nismo proosjetili, života koji još nismo živjeli. Podosmo u Palestinu da obnovimo narod i zemlju. Ali najvažniji je narod. Obnova naroda prvotnija je od oslobođenja zemlje. Sve su naše nade u prvom redu u narodu. Nama se neće pomoći tuđom snagom, ni tuđom milostinjom. Milostinja je narodâ grijeh. Nijedan narod ne smije da prima svoje oslobođenje poput milosti i milostinje. Njegova snaga leži u njemu samome. Mi smo došli bez milosti u Palestinu pred 16 godina. Onda se nismo ni u snu nadali deklaracijama. Pouzdali smo se u svoje vlastite snage, u snagu naroda. Pa i danas je bitna naša vlastita snaga, snaga naroda, volja naroda, njegova energija i njegova predanost. Erec Jisrael je zemlja naroda, a narod je mora opet oživjeti, obnoviti svoje pravo na tu zemlju radom, stvaranjem, životom.

Ali najteže je ovu jasnu misao oblikovati u moćni i neotklonjivi životni zahtjev. Misao da spas leži u samome narodu, u njegovoj volji, u njegovu radu, u njegovu stvaranju. Sve što god smo dosada učinili, sav naš rad u Erec Jisraelu bila je samo priprava za taj čas, jačanje nas samih kako bismo Vam mogli objasniti što od Vas zemlja traži i što od Vas traži ovaj istoriski čas. Govorićemo s ove malene tribine ne samo Vama koji ste se ovdje sakupili nego čitavome narodu. Držim da ne pretjerujem ako kažem da mi govorimo s v i m a narodima. Nismo mi — već je naša zemlja ona koja narodu govori; mi tek dođosmo da Vam poručimo poruku zemlje; i mi Vam velimo, čitavom narodu: Zemlja čeka na Vas; probudite se, dižite se, htijte, što valja htjeti, činite što valja činiti. Dajte nam našu vlastitu deklaraciju, deklaraciju naroda! Ako se narod ne probudi, ako on sam ne da deklaraciju — onda nikada ništa neće biti.

U ovome času kad mi pred očima lebdi čitava radikalna revolucija naše duše i našega života neobično mi je teško govoriti o stvarima koje žive u srcima svakoga pojedinoga nas, koje su plod rada našeg vlastitog života ali koje ne trebaju da budu teme za govore. Mi moramo da od naroda trgovaca, pokućaraca, agenata i spekulanata da svorimo živ, radni i stvaralački narod. A što mi činimo, što čine svi oni koji se kupe oko rada? Sve samo ne to, samo ne vrše rad prave obnove naroda. Ima među nama cionističkih agitatora svake ruke koji rade i druge privode radu. Ima među nama partija i frakcija

svake ruke koje hoće da spasu čovječanstvo; ali mi zaboravljamo ili ne vidimo glavnu stvar, nas same; rad, koji moramo da ostvarimo našim iskonskim bićem, revolucioniranje duše svakoga nas, duše i života naroda. Ne zapaža se da je naš povratak životu novo stvaranje kakvoga još nikada nije bilo, stvaranje novoga čovjeka stvaranjem novoga života, novoga naroda. Mi hoćemo da stvorimo narod u pravom čovječjem smislu: am-adam. Punom sigurnošću tvrdim da je ljudski zadružni život, ili kako se sada kaže socijalni život, pun pogrešaka. I da pojedinj čovjek samo zato ne nalazi svoj pravi put u životu, jer je narod, tvorac zadružnog života, pun pogrešaka. Ne moram daleko da tražim dokaze: rat nas je dovoljno poučio. Mi vidimo da pojedinj čovjek, iako daleko od savršenstva, u sebi nosi svijest o svojem nesavršenstvu i potajnu duševnu težnju za savršenstvom, za dobrom, za svijetlom; ova težnja može i da oživi kaošto se to izrazilo u različitim pokretima. Svakako osjeća pojedinac čovjek, iako se nehotice ogriješio o visoke čovječje težnje, potrebu da se bilo kako opravda. Ali narod kao kolektivna ličnost okrutna je i niska živina kakve nema među divljim zvjerovima. Narodu kao narodu dopušteno je ne samo rušiti, ubijati, kaljati, već mu se sve to uračunava u slavu i junaštvo. U tome su kako vidjesmo u ratu jednaki svi staleži, partije i frakcije. Iza toga živinskog zahtjeva blijede svi ideali i sve uzvišene težnje. A što je narod drugo u tome pogledu nego kolektivna ličnost, tvorac života zajednice? Kako može da bude život zajednice u takvom stanju čovječan, makar se temeljio na najpravednijem socijalnom poretku? Vrijedi rečenica: gdje nema naroda u pravome čovječjem smislu ondje nema nijednog čovjeka u pravome čovječjem smislu. Ko će to tako dobro razumjeti kao mi Židovi. Mi smo bili prvi koji smo obznanili da je čovjek stvoren na priliku Božju, mi moramo i dalje da idemo i da kažemo: i narod mora da bude stvoren na priliku Božju. I ne jer smo bolji od drugih, nego jer smo zbog te težnje muku mučili. Uz cijenu naših bolova kojima nema nigdje jednakih u svijetu stekli smo si mi pravo da budemo prvi kod toga stvaranja. Snagom naših muka mi ćemo da smognemo snagu za ovo stvaranje. Mi smo bolove i muke pretvorili u skrovito svijetlo. Mi ćemo ga objaviti stvaranjem čovjeka naroda, naroda na priliku Božju.

To mi hoćemo. U svim našim pričama, u čitavoj našoj antiknoj literaturi govori se o tome skrovitom svijetlu. Ono je ovdje! Da toga nije bilo, mi ne bismo bili kadri da obastanemo gotovo 2000 godina u galutu, u mukama galuta! Ali ako ga hoćemo da prenesemo sa njegova mjesta, rastopiće se u našoj ruci, razdjeliće se u malene novčiće ili će se pretvoriti u tuđe, u tuđe ideale. Mi smo već zaboravili što je to život jednog živog naroda; mi smo sami sebe zaboravili. Naš život u progonstvu nije nikakav život. Mi smo parasitski narod, mi se ne ukorjenismo u tlu, mi nemamo tla pod nogama. Nismo mi paraziti samo u ekonomskom smislu, nego i u duhu, u misli, u pjesmi, u literaturi, pa i u dobrim svojstvima, u idealima, u najvišim čovječjim stvarima. Tuđe nas struje za sobom nose, tuđi nas vjetrovi sa sobom viju. Kao da niti ne postojimo za sebe same. Jasno je da niti drugi narodi do nas ništa ne drže. Oni nas ne drže narodom, posebnim nacionalnim tijelom; mi nismo čest živoga čovječanstva, mi smo paraziti u svijetu. Ne postadosmo mi to svojom krivnjom, ali stanje je takvo, galut je takav.

Put našoj obnovi to je put rada i stvaranja. Mi hoćemo iz našeg naroda da stvorimo radin i stvaralački narod. Mi tražimo u Erec Jisraelu našu prirodnu domaju, naše prirodno tlo da se opet ukorjenimo ondje odakle nas silom odagnaše. To je naš čitav rad u Erec Jisraelu.

Kažu neki da Palestina ne može da primi sve Židove. Ja to ne znam, nisam ja politik. Ali jedno znam: pa i ako Palestina ne može da primi čitav narod, čak niti većinu naroda, ako se ondje ukorijeni samo znatan dio naroda, ako se ondje razvija i živi kao živ narod na svom naravnom tlu, ako ondje radi i stvara, onda neće biti nikakva nesreća, bude li jedan dio njegov u drugim zemljama. Svaki živi narod imade mnogo svojih sinova u drugim zemljama. Glavno je dakle da se ukorijenimo u našoj zemlji. Onda neće razasuti dijelovi nositi značajke parasita, nego će biti ogranci koji će crpsti hranu iz svoga tla. Onda ćemo mi opet da budemo živa čest čovječanstva. To određuje našu djelatnost u zemlji i van nje, naš odnos drugim narodima i naš zahtjev prema nama samima i prema drugima.

Obnova naroda, obrat naroda parasita u radni i stvaralački narod može da dođe samo radom svake vrste, ali najpače radom vlastitih ruku, radom u prirodi. Svi sinovi naroda moraju da rade. I tako možemo da spasimo zemlju samo radom. Bez rada ne možemo da stičemo zemlju; to vrijedi i u socijalnomu i u nacionalnom smislu. Radi se ovdje o radikalnom obratu duha, običaja, života, mišljenja. Nema ovdje borbe između rada i kapitala nego između stvaranja i parasitiranja. Ne radi se o kapitalu, jer nije u njemu snaga, životna sreća i životni smisao. Radi se o stvaranju. Tako je i u odnosu prema drugim narodima i zemljama gdje razasuta žive naša braća. I u zemljama progonstva moraju naša braća da rade. Pita se: koja je zadaća cionizma u galutu? I u galutu je njegova zadaća preobratiti narod koji ondje živi u radni i stvaralački. Ni ondje nije najvažnije posjedovati. I ondje je najvažnije stvarati. Razasuti smo među narode; ali među njima i nama nema onakvih odnosa kakve bismo mi željeli. Radom i stvaranjem duboko ćemo mi da shvatimo njih, njihovu narav i njihov duh; svojim vlastitim radom i stvaranjem shvatićemo svoj vlastiti duh.

A onda ćemo od njih da zahtijevamo. Mi nećemo od njih tražiti ništa izuzetna; tražićemo prava čovjeka koja su nam oduzeli; u prvome redu, da budemo narod rada i stvaranja. Njihova je čudoredna dužnost da nam pomognu svojim utjecajem pri vraćanju naše domaje u naše ruke. Dabome, jasno je da nećemo potiskivati Arape ni bilokoje druge stanovnike Palestine. Njihova je dužnost da dadu našoj braći koja žive u svojim zemljama mogućnost stvaralačkog rada, u prvom redu mogućnost rada na zemljištu i mogućnost života od vlastitoga rada.

Mi se ne trebamo bojati da će povezivanje s tлом u tuđim zemljama raskinuti vezu koja Židove veže s Erec Jisraelom. Živi i radni narod stvoren je tako te crpe hranu iz svoga korijenja. A naše je korijenje u Erec Jisraelu. Živi židovski narod biće povezan s Erec Jisraelom, jer uvijek će se međusobno utjecati korijenje i krošnja: Erec Jisrael i narod. I između židovskog naroda i drugih naroda očitovaće se međusobni utjecaj. Mi možemo druge to bolje da shvaćamo što smo individualniji, što je naša vlastita ličnost jača ili bogatija. Kad budemo imali živu ličnost rada i stvaranja, onda ćemo moći i druge bolje da razumijemo i da im donosimo blagoslov. Ne blagoslov zbog blage milošte, već blagoslov blagoslova radi u međusobnom prijateljstvu.

I tako je naš put put obnove i spasa. Drugoga mi puta nemamo; pa kada bismo mi htjeli da koračamo putom surove snage, mi nemamo surove snage. Naša je snaga duhovna snaga. Ali ne bestjelesnoga duha, nego duha života koji djeluje i stvara. Snagom stvaranja i kulture povратиćemo se opet životu, zadobićemo opet svoju zemlju. Nećemo se mi obnoviti miloštom narodâ već vlastitom snagom. Mi ćemo obnoviti naše biće zemljom a zemlju našim bićem.

PALESTINAC: LAG BAOMER

Lag Baomer pada ove godine na dan
16. maja.

Stara legenda iz Talmuda priča: »Veliki učenjak rabi Akiba imao je 24.000 učenika koji su svi bili prožeti svetim marom za božanski zakon. Ali oni se nisu time mogli da zadovolje pa su se zbog želje da se međusobno natječu mudrošću i slavom neprestano kavžili. Vječni — neka je hvaljeno Njegovo Ime! — odluči da ih kazni pa posla na njih nesreću u obliku epidemije koja je među njima grozno harala i pokosila život većine mladih učenjaka. Ta je epidemija počela na Pesah, i tek 33 dana kasnije — 18. ijara, na dan Lag Baomera — smirio se gnjev Božji.«

Tako interpretira tradicija postanak Lag Baomera, toga skromnoga blagdana koji je duboko zašao u pojmove narodne duše. Od Pesaha do Lag Baomera živi Židov u žalobnoj atmosferi. Svako je veselje zabranjeno; ne smiju da se slave vjenčanja, ne smiju da se podrezuju kose, ne smiju da se odijevaju nove haljine. Sve se to ne smije da čini u vrijeme brojanja Omera. Tek na Lag Baomer — 18. ijara — prestaje žalost pa se slavi svetkovina u kojoj omladina živo učestvuje.

Ime rabi Akibe i njegovih učenika usko je povezano s ustankom Bar Kohbe, tim posljednjim znakom političke volje židovskoga naroda. Zato se na Lag Baomer sjećamo te očajne borbe koja je spočetka tako sjajno uspijevala, a onda završila vajnim porazom. Židovska se djeca, možda nesvjesno, toga događaja najbolje sjećaju. U Istočnoj Evropi, gdje je židovsko dijete daleko od života na slobodnoj poljani i ratnog slavlja, običaj je da maleni učenici Hedera ili Talmudtore polaze s lukom i strelicom, s drvenim mačevima i dječjim puškama u šumu, pa pod drvećem međusobno ratuju oponašajući svoje stare pretke koji ustadoše na tuđinca silnika.

Lag Baomer imade veliko značenje i kod kabalista, pa hasida. Stara tradicija priča da je na taj dan rabi Šimon bar Johaj, koga drže piscem knjige Zohar, osnovnog djela židovskog misticizma, primio božansko prosvijetljenje i počeo pisati tu knjigu pod dojmom božanskog nadahnuća.

Grob Rabi Šimona bar Johaja u Meronu osvjetljen je u noći Lag Baomera vatrama veselja. Sa svih strana Palestine hrle hodočasnici u to maleno gornjegalilejsko selo podno Azmona i donose dragocjenosti koje se bacaju uz zazivanje zaštite rabija u plamen. U svim krajevima Palestine pale se vatre slavlja u svim selima i gradovima. Oko njih plešu djeca, pjevaju i vesele se čitavo veče.

U Jerusolimu spaja se s time još i svetkovina obljetnice Šimona Hacadika čiji se grob nalazi na putu u Nablus. Taj grob naročito štiju orijentalni Židovi.

Danas vlada svijetom oportunizam. On sprečava radikalna rješenja mnogih bitnih problema i napredak ljudstva, koje teži za ostvarenjem istine. Oportunizam zaštićuje zastarjele forme i skućava ljudstvo u okovima laži.

Blago budućim pokoljenjima koja će biti srećna u novoj sreći i sjajnijem suncu, svijesna da žive u bratskom kolu za istinu, pravdu i slobodu!

M a k s N o r d a u («Die conventionellen Lügen der Kulturmenschheit»)

DAVID FRISCHMANN: LAG BAOMER U MERONU

Koračam preko kamenja mučno i umorno. Preda mnom jaši mladi Arapin na svome magarcu da mi pokaže put.

I odjednom — što je to? Pred očima mi zasjala iskra. Iskra se ugasla i nestala. Ali začas ugledam snop svijetla. Ecce lux! Čujem pjesmu »Bar Johaj, Bar Johaj!« — Što je preda mnom, to može da bude samo Meron.

Još čas, i evo me među tisućama. Nema mjesta ni za stajanje. Buka se diže nebesima. Teškom mukom proguram se do dvorišta i ulazim u kuću. Bet Hamidraš, izgrađen nad grobovima. Obaspe me more svijetla. Tisuće svijetala, sjajeva, plamenova. Tek ne može se ni lijevo ni desno. Preda mnom plešu muškarci. Sefardi, Aškenazi, Jemenićani, Buharci sa ženama i djecom. Ima i Arapa, pravih pravcatih Arapa. Naročito me privlači dječji ples. Povukla me bujica svijeta do groba svetog rabi Eleazara. Ovaj grob leži u prvoj prostoriji; odatle se lijevo dolazi u drugu sobu gdje se nalazi grob Šimona bar Johaja, opkoljen željeznim rešetkama. Mnoge stotine svijećnjaka... Sve gori... Ocean svijetla... Mučno se dokopam malenog kutića pa se sjednem...

Oko mene raste tišma. Svaki čas dolaze nove mase. Oduševljenje raste. Pleše se... Pjeva se... Pleše se u velikim, u malim kolima, pojedinačno. Ljudi uopće ne hodaju... Samo plešu... Ljudi uopće ne govore... Samo pjevaju... Ples se raširio sve do dvorišta. Talambasi i svirale zazvuče, gajde zaječe, pucjava zaori, a vatra raste golema do nebesa. Arapska grupa pobuđuje pozornost plesanjem s britkim mačevima i lepršavim tkaninama. Veselje je na vrhuncu.

Ali prava svečanost nije još započela. Vatra se razgara tek u jedan sat o ponoći. Uspeh se na krov. Srećni kupac prava da prvi zapali vatru prepušta ga sjedobradom rabiju. On stupa naprijed. Zaustavio se pred velikom pliticom, punom maslinova ulja, svilene tkanine, kapa, košulja i svih mogućih odjevnih predmeta. Ima i bogatih tkanina, zlatom i srebrom urešenih. Rabi je uronio svoj štap u pliticu, izvukao nešto napolje i upalio. Plamen zatitra... Začas se zapale i ostale plitice. Čitava dolina naokolo pretvorila se u jedno jedino golemo more svijetla.

Plesovi i pjesme sve su ekstatičniji. Potraju čitavu noć. Dok liježem na svoj tvrdi krevet, još mi ječi u ušima promukla melodija: »Bar Johaj, Bar Johaj«...

ČIČA GROSS: PESMA

*Veče je mirno ko na selu,
s neba se leva srebrena pena,
plave se ure njišu u ritmu rečnih
valova,
rekom kliže barka, u njoj sedi žena.*

*Iz srebrenih pokala mesečina teče,
čudnim svetlom osvetljava barku,
u njoj divna sedi žena,
u svom krilu večnu čuva varku.*

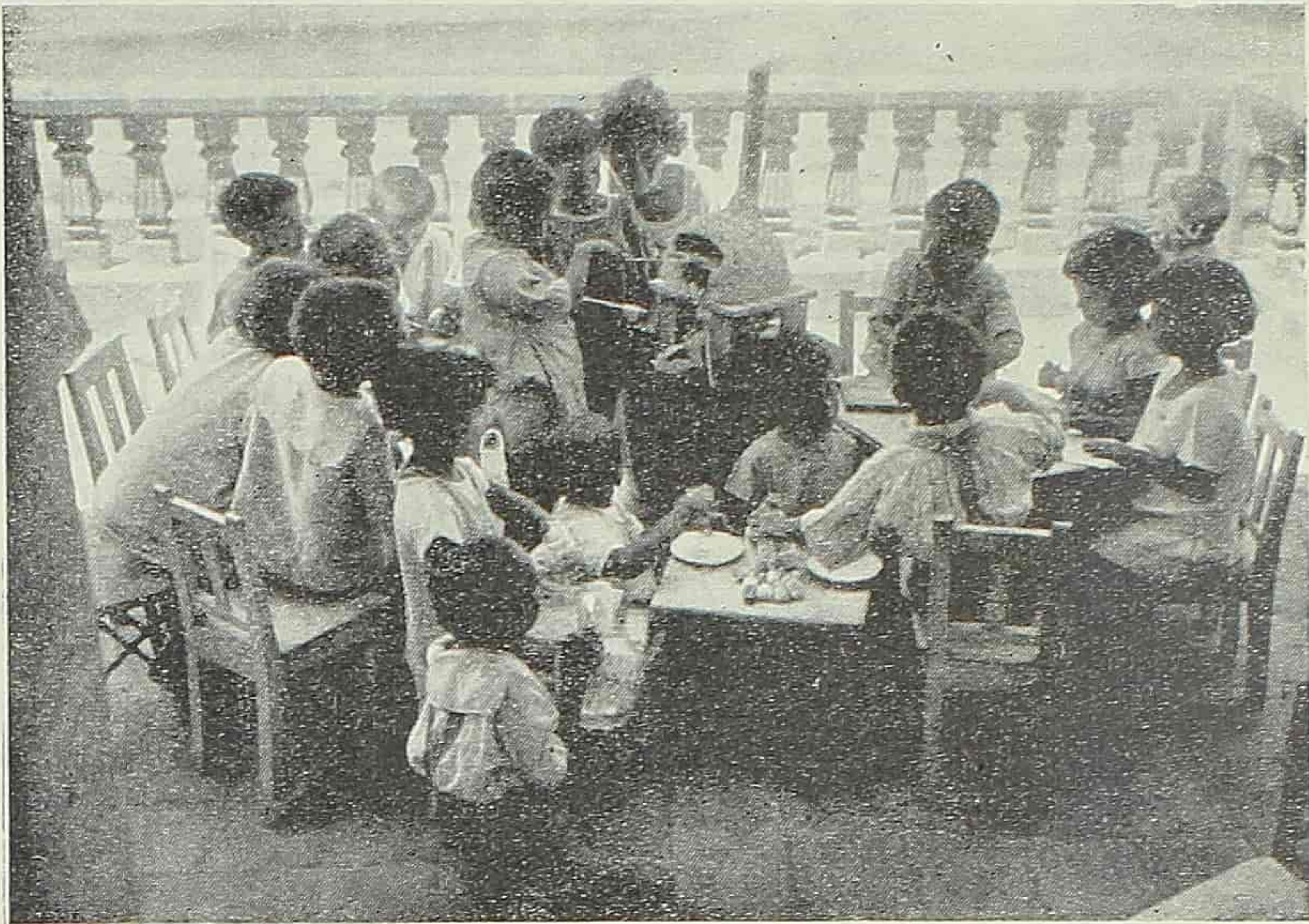
*Daleko na firmanentu
jedna je zvezda pala,
ptiče se negde u drvetu javi,
a barka kliže od vala do vala.*

GERDA ARLOSOROFF-GOLDBERG: STANICE ZA DOJENČAD U TEL AVIVU

Ponešto postrance od glavnih ulica Tel Aviva leži »Keren Temanim«. To je siromašna četvrt, nastavana od jemenskih Židova. Ovdje se može ranim jutrom pred nekom kućom na uglu vidjeti nešto slična kakvoj skupštini. To se sastaju majke; svaka sa svojim »baby« u kolicima ili u naručju. Toga dana primaju majke pouke i savjete od liječnika WIZO-ove stanice dojenčadi koja je tude smještena u nekoliko soba.

U prvoj sobi, koja se direktno na ulicu otvara, stoje gusto nagomilana dječja kolica, pokrivena mrežom za zaštitu od Moskita. U kolicima su djeca najrazličitijih tipova. Tamne jemenske kovrčaste glavice s velikim očima, mališani s »evropskim« izgledom itd. Ovdje se može proučavati, kad je soba

U ERECU U DJEČJEM VRTU PEKU SE MACOT

puna— a ona je redovito puna — iz kakvih je različitih tipova sastavljen židovski narod. U ovom se naime domu sastaju majke iz Lodza s onima iz Kavkaza, one iz Turske s onima iz Bagdada i Jemena. Djeca iz prve sobe — to su tako reći »učenici« doma. To su »babys« koji neće da jedu i spavaju u pravo vrijeme pa samo otešćavaju život svojim majkama.

Ova se djeca, ako je potrebno, mogu preko dana smjestiti u stanici. U određene satove dolaze majke da podoje svoju djecu i da nauče od sestara kako se uređuju dječja kolica, kako se kuha kaša i kako se mora da postupa s dojenčetom. Ova poduka dobro dolazi majkama. Kasnije su one samostalne i ne trebaju ničiju pomoć kod odgoje dojenčadi.

U drugoj se sobi skupiše majke da traže savjet od liječnika. Djecu važu i pregledavaju, bolesnike šalju u bolnice. Glavni je razgovor s liječnikom o othranjivanju dojenčadi. Ne govori se samo o sastavu obroka nego i o samoj

pripremi jela. Majke čavrljaju sa sestrama o mnogim kućanskim pitanjima. Tako sada nadomještavaju stručne upute negdašnju kompetenciju tetke, bake ili susjede. Ova stanica postaje središte odakle se širi novo znanje i novi pojmovi o čistoći i higijeni. Time se pripomaže odgoju nove zdrave generacije.

Druga se stanica nalazi u četvrti Neve Šalom na granici Tel Aviva i Jafe. Ova je stanica slična onoj u četvrti Keren Temanim. Ovdje se nalazi vrlo mnogo pripadnika »staroga jišuva«. Oni još moraju da uče Abc moderne higijene. Gdje se nalazi i po koja arapska žena, iako u okolici imade mnogo arapskoga življa. Arapske su žene jedva zahvaćene tim prosvjetnim higijenskim radom, te je teško njime prodirati u te krugove.

Na drugoj strani Tel Aviva, u okolini, gdje su evropske i moderno izgrađene četvrti, nalazi se treća stanica WIZO-a za dojenčad. Ona se bitno razlikuje od drugih. Nije u najmljenom stanu — poput one druge dvije — već u svojoj vlastitoj zgradi, sagrađenoj za tu specijalnu svrhu. U zelenilu lijepoga vrta izdigla se ukusna dvokatnica. U prizemlju je sama stanica za dojenčad. U gornjim sobama mogu majka i dijete da ostanu i po nekoliko dana, ako ih treba u nečem važnom podučiti. Stanica je izgrađena prema najmodernijim tekovinama higijene. Velika sjenata veranda s udobnim klupama služi kao čekaonica. Sobe su velike i zračne, zaštićene mrežama protiv mušica i komaraca. Posebno izgrađeni prozori služe za ventilaciju i dobro osvjetljenje te sprečavaju prodiranje prejakih sunčevih zraka. Zidovi su prevučeni uljanom bojom, svi su stolovi prekriveni mramorom ili staklom. Zidovi su u kuhinjama i kupaonicama sasvim obloženi bijelim kaljem. Čini se da je to odviše otmjeno i »luksuriozno« za Palestinu, jer ondje su ljudi vični da se primitivno i veoma priprosto uređuju...

U vrtu je vrlo ugodno. Ima ondje nekoliko hladovitih sjenica, obraslih bršljanom. Nije to samo naoko lijepo nego i ugodno boravište za majke i djecu. Taj vrt treba da se razvije u nešto slična kao što su javni parkovi s nasadima i pješčanim brežuljičićima za dječju igru te udobnim i sjenatim klupama za majke. To će još više nego dosad povezati telavivske žene sa stanicom.

Posjetilice ovog doma drukčije izgledaju nego one iz drugih dviju stanica. To su nove imigrantkinje, mlade majke. One vrlo žudno uče svaku novost, jer im je teško da se daleko od svoga roditeljskog doma odmah snađu u svim zadaćama majčinstva. One nisu zaostale poput jemenskih majki ili onih iz staroga jišuva. Točno vrše sve higijenske propise. Zato odgajaju zdravu i bujnu djecu.

Ako koja majka nikako ne može da iziđe na kraj sa svojim djetetom, onda dolazi u pomoć druga etaža zgrade. Ovdje se smještaju na nekoliko dana majke koje se kotkuće moraju da bore s različitim poteškoćama: ili je stan premalen, ili se muž suviše upliće u odgoju djeteta itd. Ovdje majke i djeca istodobno uče što znači redovito spavanje i redoviti obroci. Ova institucija nadopunja tri stanice. Svijetle sobe i bijeli kreveti ugodno su boravište majki i djece.

Ove stanice WIZO-a u Tel Avivu — a Hadasa podržava slične po čitavoj zemlji — važan su faktor za zdravstvo Palestine i odgoju zdrave generacije. Time se sprečavaju mnoge bolesti i pomor dojenčadi. A to je velik blagoslov za zemlju.

SAMUEL JOSEF AGNON: I KRIVO ĆE SE IZRAVNATI

(Iz romana »Vehaja heakov lemišor«)

SAMUEL JOSEF AGNON,
poznati hebrejski pisac

I bilo je to jednoga dana. Grobar koji je bio istodobno i klesar klesao je neki nadgrobni spomenik. Čudom li se začudio Menaše Hajim kad je ugledao taj spomenik, jer gle — na njemu su bila uklesana pismena njegova rođenoga imena i imena njegova oca. I ma da je Menaše Hajim iz dna duše svoje bio pripravan na smrt koja jednom svakako mora doći, ipak je zastao užasnut kao čovjek koji u noći Hošane rabe ne vidi sjenu svoju na stijeni...

Otkuda znade taj grobar za njegovo ime? Ta on ga nikada ne zove po imenu. Zove li ga, tad mu veli: »Gospodine Židove!...« Otkuda on znade za njegovo ime i za ime njegova oca?? Menaše Hajim mislio je u sebi: »To je tajna i to će ostati tajna...«

I taj grobar je osjetio da toga čovjeka tišti nešto skrovita. I on je nekako po pogledima prosudio da između toga spomenika i toga siromašnoga čovjeka ima nekakva veza...

I jer je on znao da taj siromašni čovjek uporno šuti i savršeno čuva svoju tajnu, on je pomislio u sebi: »Ja ću da budem prvi. Počeću. Tada neće ni on moći da ostane zatvoren i mučaljiv.«

I doskora je započeo grobar otprilike ovako da govori:

»Prije nekoliko dana došla je do mene neka odlična gospođa, odjevena sjajno kao kakva kneginja, te me upitala za Menaše Hajim Hakohena iz grada Bučača koji je sahranjen na tome groblju toga i toga dana, toga i toga mjeseca, te i te godine. I zamisli, to je neki pokojni prosjak koga su prije nekoliko godina mrtva našli u učionici baš pred veliki godišnji sajam u Laškovicu. U džepu mu nadoše preporuku rabija iz Bučača. I kad sam toj odličnici pokazao grob, sate je i sate plakala, te mi je i zaboravila dati plaću za moj trud. Sigurno joj je taj čovjek rođak po krvi. Ovaj kamen posvetila mu je ona za nadgrobni spomenik.«

I grobar je lagano zastao nadajući se da će Menaše Hajim progovoriti. Ali Menaše Hajim sjedio je kao ukopan. Nije mu ni riječ došla na usta, teško je spustio glavu i upiljio tupo svoj pogled u crnu zemlju. Očima mu zaploviše suze i potekoše tmurnim licem. I oko njegovih nabranih usnica gdje se kanda sama tuga ugnijezdila porodi se smješak za koji on nije znao sve od onoga dana kad je morao da ostavi svoj grad da se dâ na put s kojeg se više vratiti neće. I suze u očima njegovim oživješe posmjehom. I kad je grobar vidio kako Menaše Hajim plače i kako se smije, nije se više mogao suzdržati pa ga je upitao zašto se smije i zašto plače u jedan te isti trenutak. Ali Menaše Hajim

obrisa suze svoje, zatomi posmjeh i uzdahne duboko — pa ućuta i ni riječi. Tad mu reče grobar: »Gospodine Židove, ne misli, da sam ja tek znatiželjan na tvoju tajnu. Tako mi duše, mene zaboliše tvoji bolovi na dnu mog srca. I nemam ja više snage da gledam tvoj jad. Uistinu samo Bog liječi sve rane, ali možda i ja mogu mnogo ili malo ili savjetom pomoći. Učiniću štogod mognem.« No Menaše Hajim dobro je znao da ima doduše u Boga pomoći, ali da za njegovu dušu nema više nikakve pomoći. Jer na nj je pala ta sudba: da ćuti, da sjedi, da čeka. I da ćuti, ćuti. I odgovori grobaru pa mu reče: »Grešnik sam u svom životu. Zašto da griješim i u času smrti svoje? I kad bih ja pristao da ti ispričam svoju tajnu, ja si ne bih pomogao ni u čemu, ali bih poremetio tuđu sreću. Zašto tražite od mene da počinim krivicu?«

Ali kad je Menaše Hajim vidio lice grobara — i gle! to je lice bilo utučeno i shrvano od bola — tad se on savladao, jer nije mogao da gleda tugu grobarevu. I zakle mu se grobar svetinjom da će kao grob ćutati i da neće ma i migom nikome ništa odati. A Menaše Hajim povjerova tome čovjeku pa stane dugo i naširoko da mu priča povijest svoga života kako je ispričasmo u toj čitavoj knjizi. Kako ga je Svemoćni pritijesnio gorčinom i nesrećom, kako je po savjetu svoje žene ostavio svoju rođenu kuću da se po svijetu ogleda trbuhom za kruhom. Rabi iz Bučača dao mu je preporučno pismo, i on je pošao zemljom. Naprosio je nešto novaca i živo zažudio u svom srcu da se vrati u svoj mir, u svoj dom. Ali zla sudba učini, te se sastao s nekim prosjakom koji ga zavede na zlo. Prodao je tome prosjaku svoje preporučno pismo za mnogo novaca. S novcima je pošao na sajam u Laškovic da ondje trguje prije povratka kući. Ali ondje se opio dokraja. Zapio je sve. I opet je morao obijati pragove i prosjačiti. I nakon mnogo i mnogo dana vratio se u svoje mjesto. Ali ondje je eto začuo da ga u mrtve računaju, jer nađeše mrtva onoga prosjaka komu je on prodao svoje preporučno pismo. I ljudi su po preporučnom pismu sudili da je onaj mrtvac bio Menaše Hajim glavom. I u svome mjestu doznao je on da je njegova rođena žena postala žena drugoga muža i da je s tim drugim mužem rodila zdravo i živo dijete (ta Menaše Hajima računahu u mrtve!)... I jer je Menaše Hajim svećenik — Hakohen — i jer je njegova žena Krajndl Čarne za nj zauvijek izgubljena, on se vratio neviden kako je i došao neznan. (O, njegova Krajndl Čarne!) I on je pješačio od mjesta do mjesta kao i prije, i on bio je putnik između mrtvih i živih, i on je izgubio svoj mir. Ni u svijetu istine nije više očekivao pokoj.

Menaše Hajim htio je još štogod da kaže, ali duša mu se zavezla u teške misli i on začuta teško...

A onda opet započe iznova: »Pravo rekoše mudraci da se sve na tom svijetu u žalost tešku obraća. Ali ja sam daleko od toga da se bunim protiv odredbe Vječnoga, jer je rečeno da su ključevi dani ljudima u ruke, i u tome je sakrivena tajna, jer odista su dani svi ključevi u čovječje ruke. I lijepo rekoše naši mudraci blage uspomene u Midrašu: 'Sretan čovjek koji se odrve kušnji, jer nema nijednog čovjeka koga Vječni (neka je hvaljeno ime njegovo!) nije iskušao'...«

Menaše Hajim ućuta. Obojica razumješe ko je bila ona žena koja je došla da dade podignuti spomenik nad grobom Menaše Hajima. I od onoga časa nije progovorio Menaše Hajim ni slovca, već je jačao dušu svoju u Bogu. I katkad je ostavio svoje mjesto da se prošeće do ograde groblja i da izdaleka vidi grob prosjaka, navodnoga Menaše Hajima. Taj ga je zaveo na zlo, taj mu uzeo ženu, taj je zauvijek iskorjenio ime njegovo iz Jisraela. I Menaše Hajim je pomislio da se čitava njegova nesreća i nije baš morala zbiti, ali doskora se sjetio da

se sve što god se zbude mora i zbiti. I on zatomi teški uzdah posmjehom pa tugaljivo zagunđa stih iz Psalama: »Ti vodiš ljude putovima zatiranja pa im govoriš: vratite se, ljudska čeda!« I iz dana u dan postajalo je njegovo tijelo tanje i tanje — sve dogod ne ugasnu duša njegova. A grobar je znao što mu je činiti. Znao je da će onome postaviti nadgrobni spomenik koji ga je bio dostojan. I dade on ime i spomen Menaše Hajimu Hakohenu koji umre u Jisraelu bez djece.

I bilo je to jednoga dana. I Krajnd! Čarne stajala je na grobu Menaše Hajima, a njezine su suze potekle na njegov pepeo.

Preveo Nehed Jichak

MAGDA BOŠKOVIĆ: IZA ŽETVE

*Pokošena sva je njiva,
žitna njiva.
Modrim nebom tek oblačić
beli pliva.
A sve beše tako rodno,
puno ploda!
Sva je zemlja sve čekala
da se vrela letu poda.
Sad je klasje pokošeno,
klasje teško, klasje zrelo,
a na pustu njivu sije
sunce divno,
sunce vrelo.*

*Obasjava posušeno poljsko
cveće.
Pa sve ko i prije žetve peče,
peče.
A zrikavci i sad samo zriču,
zriču,
pa i dalje raskošnome letu
kliču.*

*Pokošena sva je njiva,
žitna njiva.
Modrim nebom tek oblačić
beli pliva.*

1929

CHRISTIAN MORGENSTERN: MOLITVA

(Iz knjige »Auf vielen Wegen«)

*Tišina tiho, tajno plovi,
nek i nas slatko prožme sve.
I dok zabijeli dan se novi,
nek daruje nam blage sne.*

*Kaošto danja svjetlost sjajna
mnogom biću čini krivo,
nek ispuni se blaga tajna
duše koja čezne živo.*

*Kog sudba teško crno bije,
nek zaboravi sniva san.
Ko srcem punim mržnje snije,
nek mir mu vrati novi dan.*

*I tako podaj svakom biću
blagoslova, smiješka vedra.
Nek svakom nesrećniku niču
ruže iz tvog svetog njedra.*

Preveo Pjesnik

Nemojte da se plašite bolova! Nemojte da bježite od patnje! Pozvanje čovjeka nije bezuslovno pravo da bude srećan uz tuđu pomoć i na tuđi račun. Plemenitosti je jedan patnik od tisuću kliktavih. Patite drugih radi, trpите, kako bi drugi srećni bili: i onda ćete da stvorite novo vrijeme.

Meditator (»Ostaci spaljenih spisa«)

BERTHA BADT-STRAUSS: RICHARD DEHMEL I ŽIDOVI

»Hanoar« je donio prijevod jedne pjesme slavnog njemačkog pjesnika Richarda Dehmela iz knjige »Weib und Welt« (vidi »Hanoar« broj 3—4 za decembar — januar 1929—1930, str. 79).

Životno djelo Richarda Dehmela obilježeno je na odlučnim raskršćima, utjecajem židovskih ljudi i židovskih misli. Značajno je kod tih susreta da misli vječnoga židovstva, svijet Biblije, koja je još Goetheu bila duhovni dom, ovdje stupa u pozadinu prema židovskim ljudima i židovskim pitanjima koja postaju od značaja za pjesnika. Dakako da i lica Biblije igraju ulogu među kulturnim dobrima u čijoj je sredini uzrastao šumarski sin iz Kremmena. Baka je htjela da njen daroviti unuk postane propovjednik, a student je marljivo slušao po koji kolegij o Starom Zavjetu. I kasnije odaju gdjegdje njegovi listovi dobro poznanstvo s onim vječnim prilikama iz Biblije: kad uspoređuje Jakoba Wassermanna nakon knjige »Die Juden von Zirndorf« s prorokom Mihom »koji je iza pluga pjevao pjesme«. Ali tek u pismima iz ratnih vremena vraća se osjećajnom svijetu proroka; i sam Goethe mu se čini površan prema Ješaji.

Čim je mladić stupio u akademski život, došao je pod utjecaj židovskih ljudi. Osnivačima »Burschenschaft«-a »Hevella«, kome se priključio mladi Dehmel, pripadao je Franz Oppenheimer, poznat židovstvu nesamo po tome, što je slavan nacionalni ekonom. On je postao Pilad toga nemirnoga duha kog su progonili demoni; često je siromaha, razbaštinjena od strogog oca, primao u svoju sobicu i s njime dijelio svoje odmjerene studentske novce. — Kasnijih godina zavoli silno Dehmel jednog južnonjemačkog Židova i pjesnika: Alfreda Momberta, »jedincatoga, božanskoga«, kako ga naziva čije »stvaranje« oduševljenog prijatelja sjeća na posljednja poglavlja knjige Jobove.

Uz pomoć Pilada upoznao je, kako sam jednom kasnije piše, i svoju Ifigeniju, a »imao je uz to sreću, da Ifigenija nije bila njegova sestra«. Ta se Ifigenija zvala Paula Oppenheimer, kći berlinskog reformnog rabina. Možda čudo: bila je Židovka. Više nego jedanput bilježi njemačka literatura čudnu činjenicu da duhovno jaka židovska žena jače osjeća genij njemačkog pjesnika nego germanska okolina. Tako je Rahel Lewin obožavala Goethea već onda kad su ga vestfalske plemenitaške porodice — to saznajemo iz pisama toga vremena — nazivale imenom »Schweinehund«, koje nije nimalo laskavo. U borbenom razvoju Dehmelova genija, kog su često blatili konzervativni elementi, često se ponavljaju događaji: tako je ona rajnska Židovka koja mu je postala druga žena također pripadala prvim sljedbenicama Stefana Georgea. Paula Oppenheimer nije dakako spoznala u Dehmelu samo pjesnika; ona je za toga genijalnog čovjeka, čiji se život na neko vrijeme ujediniio s njezinim, žrtvovala svoj čitav život pa mu je na koncu oprostila najveći bol koji joj je nanio. Među posmatračima ove životne i ljubavne istorije tragičnih dimenzija uvijek će biti ljudi koji će biti na strani slabijega. Victrix causa diis placuit, sed victa Catoni... Među ove pripada najznatnija žena koju susrećemo u tom životu, bogatom licima: Hedwig Lachmann, kći jednog južnonjemačkog kantora, čista priroda snažne pjesničke intuicije. Uski svezak njenih pjesama imade svoj naročiti značaj, a njezini prijevodi pripadaju među

najbolje našega vremena. Ona je kasnije postala žena genijalnog Gustava Landauera, i Bog je dobro mislio s njome, kad joj nije više dao da vidi tragični svršetak toga druga. Ali sada je stavila Hedwig Lachmann svoj život pred isto pitanje koje je kasnije jedna druga neobazrivije riješila: uzeti ili odreći se? Ona odgovara:

*Lieber kein Glück, nur lauter sein.
Nur keinen Schritt abseits vom Recht.
Nur keine Schuld, lieber kein Glück!
O Gott, ich stirbe, würd' ich schlecht!*

Dehmel možda zahvaljuje Hedwigi Lachmann jednu od onih svojih pjesama u kojima je najviše duše, one nezaboravne retke kojima je dao ime »Nur«:

*Un der Abschied war kein Ende
Und mein Blick bewegte dich...*

Treća je Židovka koju susrećemo u Dehmelovu životu Ida C o b l e n z, kći rajnskog komercijalnog savjetnika koja je u Berlinu bila oženjena za konzula Auerbacha. »Gospođa Izi« — kako ju je zvao — postala mu je druga žena i »vječna ljubovca«. Ali izgleda kao neka tajanstvena osveta demona da mu taj drugi brak, vrijeme njegove najveće ljudske sreće, nije donio dijete — i nijednu pjesmu koja bi mogla da se uspoređi s onima iz vremenâ borbe. Gustav Landauer imao je pravo kad je u svojoj studiji o Dehmelu pisao ovo: »Ako je tako, tada treba da želimo... da bi se on i nadalje tako borio i morao da bori...«

★

Dehmel je uvijek bio neprijatelj antisemitizma; kad je »Burschenschaft« stvorio antisemitske zaključke, on je prvi protestovao protiv te nepravice. Iako nikad nije u čitavoj dubini spoznao etsku osnovicu židovskoga naziranja o svijetu, ipak je uvijek imao puno razumijevanje za veličinu židovskih ljudi i ideja što se vrlo često može da čita po njegovim listovima. Biće od interesa da se kaže da su ga ratne godine prisno sprijateljile s cionistima H e r m a n n o m S t r u c k o m i A r n o l d o m Z w e i g o m.

Kako on lijepo shvaća nadnacionalno biće židovstva, svjedoče ove lijepe riječi koje je izrekao o »Jeremiji« S t e f a n a Z w e i g a: »Vaša pjesan manifestuje židovsku dušu u tolikoj svečovječjoj uzvišenosti, da se po njoj može da posveti i svaka njemačka duša, da se očisti zla i sebičnosti.«

MARIO BLAUSTEIN: DVE PESME

SEĆANJA

*Često puta usred noći
ja se sećam pramaleća
kad iz vrta vetar nosi
miris uveloga cveća.*

*Često puta usred noći
kad drveće golo drema,
ja se sećam lica njena,
lica koga više nema... ..*

ČEŽNJE

*Uz lomot crnih i brzih vagona
došla je tiho u jesenjem mraku
kad krvavo sunce tonut je stalo,
a miris je cveća drhto u zraku.*

*Uvek je moja čežnja poput cveta
kog vetar s grane otkine
pa ga veje poljem pustim
da negde tužno, tužno ugine... ..*

NEHED JICHAK: MRŽNJA

Kad bi posljednja strijela sunčeva rumenila utonula u donji svijet, polazio bi on sa svojim vjernim psetancem u brda. Ponoćna tišina lebdi nad životom, do dva tri vrela romone na prisoju, a on se uspeo na najviši vrh. Sjeo je i zaogrnuo se kabanicom. Do njega psetance.

Ako ide putovima, čuva se ljudi. Golemi brci reše njegovo oporo lice. Brada mu je crna ko ugljen, obilna ko pretila ovca, raščupana mu je ko podivljali vjetrovi. Ako ga pitaju, ne odgovara. Ako ga slijede, sakriva se. Mršti se. Kažu da mu i plamen sijeva iz nozdrva, bježe li previše za njim. I što više za njim trče, on ih više mrzi, više odbjegava.

Samo jedini ja znao sam za njegove ponoćne putove na brdski najviši vrh. I bilo je jedne noći, a ja sam ga zaskočio u šutnji brdâ. A kad me vidje, zgrči usne da izusti grdnu kletvu i da bjega. Ali uhvatih ga ja za rame i zaorih mu: »Stoj!« Začudi se on i stade.

»Zašto nas mrziš? Zašto nas odbjegavaš? Zašto, govoriš, ako imaš što reći!«

»Slabi ste i tašti. Sitni ste i slavični. Htjeli biste, a ne možete. Sve Ūam je pokušaj, ništa čin. Gledate, ne vidite. Slušate, ne čujete.«

»Što nam je činiti?«

»Ako ne budete prezreli lažni sram, propašće vlada dvonošca na Zemlji. Eno, znam Ūas jas i suviše dobro. Svaki Ūas najvolije sebe, ocrnjuje bližnjega. U sebi mislite svaki da ste Bogovi, svaki Ūas u sebi o sebi misli da je Bog, a ne usuđuje se da to kaže zajednici. 'Stid ga je.' O, o, kako Ūas žalim!«

»Ti, čuj me dobro! Ima li put spasa, da li se mora njime koračati. Pitam Te: mora li se b e z u s l o v n o??«

»Kaošto milijuni neznatnih otkucaja neznani zamiru u Svemiru, tako zamiru i milijuni Ūas ko da ni rođeni niste. Zato Ūas mrzim, jer se bojite samohvale, jer niste kadri da doviknete zajednici: 'Ja sam vrijedan.' Ūi mislite: 'Ja sam vrijedan.' Ali Ūi se ne usuđujete g l a s n o to da priznate. Dakle ste lašci. Drugo mislite, drugo govorite. A ja nisam lažac. Ja se ne bojim reći: 'Ja sam vrijedan.' Znaj, sine sitnih, vratiću se samo onda i jedino onda Ūama, kad s v a k i, ama baš svaki Ūas bude kazivao glasno, da ga s v i čuju: 'Ja sam vrijedan.' T o b e z u s l o v n o. Inače propadoste.«

I ostavih onoga koji nas mrzi. Ostavih ga sama u brdima. Pravo mi reče on. Istina je u njega. Ne mrzi nas uzalud. A milija mi je njegova mržnja nego ljubav milijuna kukavica. S pravom nas mrzi. Nas lašce i slabiće.

★

Kad bi posljednja strijela sunčeva rumenila utonula u donji svijet, polazio bi on sa svojim vjernim psetancem u brda. Ponoćna tišina lebdi nad životom, do dva tri vrela romone na prisoju, a on se uspeo na najviši vrh. Sjeo je i zaogrnuo se kabanicom. Do njega psetance.

FEUILLETON

PALESTINSKI PREGLED

RAD I STANJE U ZEMLJI

Gospodarski život u gradu. Posljednjih se mjeseci razvila židovska građevna djelatnost u gradovima. Naročito se mnogo gradi u Tel Avivu. Židovski trgovci koji su prije nemira imali svoje trgovine u Jafi podižu sada velike građevine u Tel Avivu. Broj građevnih dozvola posljednjih mjeseci u Tel Avivu dostigao je visinu intenzivne građevne djelatnosti 1926 g. »Silikat«, tvornica opeka, koja je nakon krize obustavila svoj rad, nastaviće svoje poslovanje.

U Jerusolimu, Hajfi i Safedu proširuju se židovske četvrti te se po mogućnosti ujedinjuju. Emergency Fund doznačio je za ove građevine 64000 funti.

Nedavno je započeta izgradnja prvog velikog radničkog predgrađa u zemlji. Ono se gradi na zemljištu Kkl-a kod Hajfe. 1930 g. izgradiće se samo 200 kuća. Nacrt predviđa naseobinu od 5000 porodica. Potrebno je zemljište stavljeno na raspolaganje. Kao u poljodjelskim tako će i u gradskim radničkim naseljima biti mjesta za obje forme radničkih naseobina: za kolektivne i za individualne. —

Eksportne brojke najvećega broja industrijâ pokazuju vidan porast. Jedini je važan izuzetak eksport naranča. Razlog je u proširenju unutarnjeg tržišta novorazvijenom građevnom djelatnošću. U posljednje vrijeme sve se jače osjećala nestašica eksportnih tržišta za industriju. Nove egipatske carine (naročito na sapun — jedan od najvažnijih palestinskih eksportnih produkata) vidno su otežale taj problem. Posljednjih mjeseci pokušalo se eksportirati u Južnu Afriku. —

Poljodjelstvo. Ovogodišnja berba naranča dala je oko 3.000.000 sanduka, dosad još nepostignuti broj. Cijene su isprva bile veoma nepovoljne zbog neorganizovanog i nebrižnog eksporta arapskih produkata. Posljednjih sedmica postigli su organizovani židovski farmeri i trgovci mnogo više cijene. Židovski eksport naranča ne zadovoljava sa engleskim tržištem, on osvaja i tržišta na evropskom kopnu, naročito u Njemačkoj i Istočnoj Evropi. Novi nasadi intenzivno se umnažaju. —

Nove egipatske carine djelovale su nepovoljno na različite grane židovskog poljodjelstva (naranče, banane, med). Posljednjih sedmica eksportirano je u Skandinaviju nekoliko tona meda. —

Židovski se radnici ukorjenjuju u kolonijama, te nastavljaju samostalnom gospodarskom djelatnošću: povećanjem tla, novim nasadima, povećanjem inventara i građevnim preduzećima. Naročiti razvoj valja zabilježiti u podružnoj grupi »Kibuc hameuhad«-a u Petah Tikvi (180 dušâ). Nadnica židovskog radnika iznosi prosječno 20 pijastera (56 dinara).

Stanje rada. Nakon kratke sezonske nezaposlenosti zimnjih mjeseci u kolonijama, naročito među ženama i djevojkama, opet se osjeća velika nestašica židovskih radnika. Broj nove useobe nikako ne odgovara potrebama zemlje. U nekim se kolonijama broj arapskih radnika povećao. U Rišon Lecijonu ukorjenili su se »Kibuc arci« i »Kibuc hameuhad« uvođenjem novih grupa. Stanje židovskih radnika kod vladinih radova vrlo je nepovoljno. Radni nacrt vlade predviđa za 1930 g. izdatke od 800.000 palestinskih funti. Prosječno je uposleno 5000 radnika. Danas je kod vladinih radova uposleno jedva 300 židovskih radnika.

Radovi na temelju koncesije za iscrpljenje Mrtvog Mora već su započeti u velikom opsegu. U engleskoj je štampi objelodanjen nacrt hajfanskog aerodroma koji će da bude spojen s lukom. Aerodrom ima da služi kao centrala za zračni promet s Malom Azijom, Irakom i Indijom. Za to predviđeno zemljište iznosi 100 ha. —

Arapska pitanja. Bojkotni pokret arapske egzekutive protiv židovske trgovine nalazi se pred slomom. Arapske se novine tuže da je bojkot koristio tek uskom krugu trgovaca koji iskorišćuju nacionalne osjećaje za povišenje cijena. Arapski su kućevlasnici zabrinuti zbog preseobe židovskih trgovaca u židovske četvrti. Konferencija arapskih kućevlasnika u starom Jerusolimu zaključila je da se od arapske egzekutive zatraži hitna likvidacija bojkotnog pokreta. Jedini koji je glasovao protiv toga prijedloga bio je pripadnik muftijine porodice Husseinâ. Prema proračunima arapskih novina dobivaju arapski kućevlasnici od židovskih stanara godišnje 200.000 palestinskih funti.

U velikoj arapskoj tvornici duhana »Mabrouk« u Hajfi došlo je do djelomičnog štrajka i zbog toga do otpuštanja radnika. U ovoj tvornici radi 70 do 80 djece uz nadnicu od 5 pijastera, radnike batinaju i zlostavljaju na različite načine. Novoizabrana centrala arapske radničke organizacije (osnovana januara 1930) potpomaže zahtjeve radnika. Posjednici ove tvornice ugledni su

vode arapskih »narodnih« društava u Hajfi. — Novoosnovana opća arapska radnička organizacija obuhvata oko 1000 članova, ali se njezin rad još ne može prosuditi, jer se nalazi u prvim počecima. — Koncem januara osnovana je arapska poljodjelska organizacija u selima Samarije. U njezinim se pravilima govori o borbi protiv svakog oblika nacionalne ili religiozne mržnje. —

Društveni život židovskog ijuva. Borba za demokratizaciju gradskog izbornoga prava svaki je dan sve teža. U gradskom vijeću Tel Aviva iznudila je građanska većina (opći cionisti i Mizrahi), izabrana reakcionarnim zakonom izbornog prava 1928 g., novčani cenzus. Isto je uspjelo reakcionarnim krugovima najveće židovske kolonije Petah Tikve uz pomoć vlade. Vladina naredba koja odlaže izbore na tri godine težak je udarac za židovsku naseobu, a naročito za radništvo. U većini gradova (posebice u Jerusolimu) vlada feudalna i reakcionarna arapska klika. Većina židovskog radništva i arapskog radnog pučanstva isključeni su izbornim zakonom od učešća kod izborâ. —

U posljednje vrijeme došlo je do niza radničkih konflikata na selu i u gradu. Većinom se rješavaju u korist radnika povišenjem nadnice. »Histadrut« uspješno nastoji oko nadgledanja i regulovanja radnog tržišta. Moraće se svladati izvjesne poteškoće, nastale djelovanjem »Hapoel hamizrahi«-ja. U Petah Tikvi je primjerice »Hapoel hamizrahi« proveo nelojalnu i nebratsku konkurenciju sniženjem nadnicâ. —

Nova useoba znatno je ojačala pokret kibuca. Gospodarski razvoj naselja pogodovao je veoma tom ojačanju. »Kibuc hamehad« broji oko 1600 drugova u 15 gospodarstava. Veliku brigu posvećuje kibuc svojim gradskim podružinama (Jerusolim i Hajfa) koje imaju da vrše u gradskim radničkim naseljima pionirski rad na kulturnem i gospodarskom području. Iz štampe je počelo da izlazi glasilo Kibuca »Mibifnim«. »Kibuc arci« Hašomer hacaira broji danas oko 900 drugova.

Brojke koje govore. Useobena statistika, nedavno objelodanjena od palestinske vlade, pokazuje da židovska useoba omogućuje i istodobnu useobu drugih elemenata i da obrnuto židovska useoba prouzročuje pogoršanje stanja u zemlji i arapsku useobu. Tako je primjerice 1927 g. (godina krize) pretičak židovske useobe nad useobom iznosio 2358, pa je nežidovsko pučanstvo Palestine imalo pretičak useobe od 1086 duša. 1928 g. bio je pretičak židovske useobe 10, a nežidovski je pretičak useobe bio 76 duša, dakle vidno poboljšanje stanja prema 1927

god. 1929 g. imali su Židovi pretičak useobe od 3493, a Nežidovi od 228 duša.

G. Hoofien, direktor Anglo Palestine Company, podnio je istražnoj komisiji niz važnih brojaka, koje osvjetljuju ekonomski razvoj zemlje i židovsko učešće u tom razvoju. Kapital koji su Židovi iza rata unijeli u zemlju cijeni se na 45.000.000 funti. Od toga su namaknuli narodni fondovi (Keren kajemet leisrael i Keren hajesod) 6.500.000 funti. Velik je dio ovih svota prešao na različite načine u arapske ruke (kupnjama zemljišta, robe, plaćanjem nadnica, stanarine itd.). U samoj Hajfi plaćaju Židovi Arapima 55.000 funti stanarine godišnje. Prihodima palestinskih željeznica i pošta prinosi Židovi (oko 20% sveukupnog pučanstva) oko 45%. Svaki Židov prinosi ovim izdacima prosječno godišnje 7.37 funti, svaki Arapin 1.84 funt. Carinskim prihodima prinosi židovsko pučanstvo 55%, zemljišnom porezu 50%, ostalim porezima 25%. U svemu snosi 150.000 Židova 42% svih poreznih prihoda, a 750.000 Arapa 58%. Prosječno je platio poreza svaki Židov 4.69 funti, svaki Arapin 1.29 funt. Uporedba poštanskih prihoda između židovskoga grada Tel Aviva i arapskoga grada Nablusa pokazuje da svaki građanin Tel Aviva izdaje godišnje 567 milsa za poštanske troškove, svaki stanovnik Nablusa 69 milsa! —

Istražna komisija bavila se i pojedinim brojkama iz povijesti razvoja kolonije Rehovot, koje su karakteristične za ulogu židovske kolonizacije u zemlji. U današnjem Rehovotu živjelo je nekoć 10—12 beduinskih porodica; danas živi u Rehovotu 2500 židovskih duša. Osim toga zaposleno je u koloniji stalno 300 arapskih radnika. Njihov broj naraste za sezone i na 600. Židovski posjed u Rehovotu stečen je u 85% od efendija, u 10% od felaha, u 5% od vlade. Kako je razvoj kolonije Rehovot djelovao na procvat arapske okolice, pokazuju ove brojke: susjedno arapsko selo Zarnuga imade (umjesto jednoga bunara kao u drugim arapskim selima) 20 bunara, 40 felaha u Zarnugi imaju plantaže naranča. Svih 40 prodali su dijelove svoga zemljišta Židovima, a novac investirali u plantaže koje im danas pružaju daleko veći prihod nego njihovo ekstenzivno gospodarstvo prije židovske naseobe.

Statistika narančinih plantaža u zemlji pokazuje i to kako židovska kolonizacija djeluje u zemlji: prije rata posjedovali su Židovi 9000 dunama narančinih plantaža, Arapi 20000 (sve u posjedu efendija); danas posjeduju Židovi 60.000 dunama, Arapi 45.000 (od toga 20.000 u posjedu felahâ).

Menahem Jisraeli

OMLADINSKI PREGLED

RASCVAO SE DAH PROLJEĆA

Ne imajući prilike da prisustvujem kojemu od naših nedavnih sastanaka, neobično me se radosno dojmiše glasovi mojih prijatelja da su svi sastanci lijepo uspjeli: da su učvrstili cionističko vjerovanje omladine, da su pojačali cionističku odgovornost omladine i da su prema tome izvršili svoju misiju.

Sastanci su prošli. Omladina se razišla domovima. A vani je proljeće... U čas kad se u prirodi budi novi život, u meni potitavaju osjećaji, nastaju misli: o nama, o našim dužnostima, o izgrađivanju naših duša. Neka mi je dopušteno u taj čas, kad se omladina poslije lijepih sastanaka našla kotkuće, uputiti izričaje tih misli i osjećaja svima onima u našim redovima kojima je ozbiljno do duhovne izgradnje sama sebe. Možda je za to upravo najzgodniji sadašnji čas kad su sastanci oduševili mlade ljude i kada treba potenciranim intenzitetom vršiti dužnosti.

Pored općenite ideologije našega pokreta mora si svaki pojedinac u našim redovima da stvara svoju vlastitu ličnu ideologiju svoje duše. Mi dolazimo svakoga dana u dodir s vanjskim svijetom. Mi moramo da vršimo dnevice različite lične zadatke, naši putovi teku u vrlo mnogo smjerova i mi smo angažovani u raznim milieima. Naš život tako biva razdvajan i kidan, jedinstvo duše i harmoničnost ličnosti teško će moći da se održe: i mi ćemo se izgubiti. Izgubićemo se u vrevi borbe za kruh svagdanji, u pličinama vajne filisterije, plitko ćemo se utopiti nejunacki i bez borbe. A kad tako izgubimo dušu svoju, izgubićemo se i za svako vrijedno preduzeće u ljudstvu. Ja ne velim da je borba za kruh svagdanji zlo i sramota, štaviše ona je jasna i razumljiva potreba — to uzvišenija i plemenitija, što je teža i mukotrpnija — ali mene instinktivno mrzi i odbija način života one vrste ljudi kojima je ta borba za kruh jedina i posljednja svrha. i na koncu se pretvara u lakomost i u gramzivo zgrtanje imutka. Takvim je ljudima svaka duhovna težnja strana i suvišna, smiješna. Tek katkada možda — sjede li u teatru ili na koncertu, slušaju li predavanje kojeg filozofa ili književnika — i oni se sjetite kroz san: ah, da, i mi smo nekad »težili«, ali to su bile djetinjarije mladosti... pa začas zaborave tu djetinjariju mladosti. i sve je opet monotono i svagdašnje kao što je bilo i prije. — Ali mi ne smijemo izgubiti svoju dušu, mi ne smijemo izdati zavjet da ćemo vjerovati u čuda, jer samo tako smo danas došli toliko daleko, što je Herzl vjerovao u čuda.

Često sam slušao prijatelje koji su govorili da mi moramo sav naš lični život zatomiti, ako se radi o radu za pokret, da moramo svoje lične čežnje zapostaviti pred zahtjevima pokreta. Ovo je skroz naskroz kriva nauka. Nauka koja je kadra prije ili kasnije svakoga pojedinoga trajno odbiti od pokreta. Ako mi zatomimo i zapostavljamo svoje najličnije, to onda znači da prodajemo i izdajemo svoju dušu. Kad smo izgubili svoju dušu, onda više nismo dragocjeni, onda smo šablone. A od šablonâ pokretu slaba korist. Ali da se dobro razumijemo: pod ličnim čežnjama ne mislim težnju za jednostavnim i bijednim niskogocističnim užicima — te mora zatomiti i pregaziti svako — već mislim težnju za duhovnim stvaranjem, za usavršavanjem vlastite duše, za osposobljavanjem za suradnju u općečovječanskim zadacima. Te lične čežnje pokret ne smije i neće zatomiti, jer one teku i moraju da teku uporedo s njegovim intencijama.

Na pojavi koju zovemo ČOVJEK najplemenitija je njegova duša. Po njoj i jest sve. Drugo je podredene vrijednosti. A zadaća je jednoga odgojnoga i obnovnoga pokreta da u prvome redu teži za tim kako bi svaki njegov pripadnik ostvarivao zadatak usavršavanja i harmonizovanja svoje duše. Rekoh da nas rasparčanost u vanjskome svijetu prigušuje, da nam prijete uništiti jedinstvo duše. A mi se borimo protivu te opasnosti! Posizanjem za mislima velikana duha koji su i sami prošli taj trenutni put do jedinstva svoje duše, poniranjem u sebe sama ispitujući svaki dan svoje težnje i svoja djela, mi ćemo stvarati osnovice svoje lične ideologije.

Zadaća je svakoga pojedinoga nas da izgrađujemo svoje ličnosti, da svaki budemo jaka ličnost. Neka bude od nas daleko onakav demokratski ideal, koji teži za zajednicom bezlične mase, mi treba da težimo za zajednicom jakih ličnosti. Samo takve nas pokret treba. Jer tada neće naši činovi biti slučajni, polutanski i od vremena na vrijeme — nego: postojani, čitavi, trajni i ustrajni.

* * *

Takvi treba da pođemo u život, smjeli i nebojazni. Dolaziće teške lične nesreće, zaviće nas u crno mnoga vlastita tuga — ali mi ipak nećemo pasti mrtvi. To je onaj veliki amanet koji valja zauvijek sačuvati u srcu kao baštinu iz pokreta: izgrađivati i jačati svoju ličnost, harmonizovati svoju dušu.

I nikada ne klonuti, vazda, pa već daleko daleko od srećnih vremena mladosti: vjerovati, vjerovati u čuda...

U proljeće 1930

Pavao Wertheim

DOJMOVI S PUTA PO SRBIJI

Nakon povratka s puta po Srbiji ukratko ću ocrtati život i rad naše omladine u Srbiji. U isto vrijeme, dok su se u nas održavali međugradski sastanci na Pesah, koje je posjetilo blizu 300 omladinaca, održavao sam sastanke s našom omladinom u Srbiji. Međugradski sastanci donijeli su uspjeh kako se i očekivalo: omladina je primila poticaj za pojačani rad.

Imade velika razlika između omladine u nas i u srpskim krajevima. Ona je nastala uglavnom zato, je omladina u Srbiji nije imala dovoljno prilike da se živo poveže s ostalim dijelovima omladine u Sžou. Taj je razlog potaknuo Ro Sžou u one krajeve, i zato je od neobično velike važnosti. Tim je učinjen pokušaj da se nakon 10 godina opstanka Sžou prviput do potrebne mjere stvori živa veza između naše omladine u Srbiji i Ro.

Omladina, okupljena u udruženjima u Srbiji, dosad nije radila intenzivno u kulturnom pogledu, jer nije bilo dovoljnog sistema rada. Za prosudjivanje rada ondje vrijede druga mjerila no u nas. U nas stariji članovi prerano napuštaju rad, a ondje aktivno rade i dalje. Između rada u Sjevernoj i Južnoj Srbiji imade razlika. U Beogradu nailazimo na problem velikih gradova. Živom agitacijom može se ipak da postigne veoma mnogo, jer se omladina može da okupi za rad u pokretu. Sistem kvuca, koji je Sžou propagirao od svoga početka, pokazao se i ovaj put najuspješnijim. Na sastancima od 100 i više osoba ne mogu da se obuhvate svi članovi, nego je to tek moguće radom u manjim zajednicama. Na velikim sastancima će onda moći svaki pojedinac da sudjeluje kao aktivni radnik, jer će primiti dovoljno materijala u svom svakidanjem radu u kvuci. Niš dosad nije bio organiziran. Uslijed opadanja židovskog pučanstva u mjestu maleni je broj i omladine. Organizirano udruženje ispunije valjada prazninu koja je nastala neradom od nekoliko godina. U Južnoj Srbiji stvar izgleda drukčije. Tamo ima snažan židovski život i osjećanje. Volja za Palestinom i za iseljenjem onamo neobično je jaka. Treba samo pridići kulturni nivo našega pokreta. Štip je malena zajednica, ali jaka u svom radu i nastojanju oko intenziviranja djelovanja u pokretu. U Skoplju postoji brojna omladina koja bi se mogla da uvede u sistematski rad u kvucama. Materijala za taj rad imade dosta. Posebni doživljaj bijaše mi ono nekoliko časova koje sam proveo u Gan hajeladimu našega tamošnjega udruženja. Oko 60 malene dječice okupljeno je u tri kvuce koje rade stalno i sistematski. To je dokaz da se u našim zajednicama može uz volju i poži-

tvovnost pospješiti rad s djecom, jedan od naših najvažnijih radova. U koliko se tim radom sistematski nastavi, imaće omladinsko udruženje jednom članove tako spremne, te će biti sposobni voditi nesamo svoju općinu nego i naš pokret ondje uopće. Bitolj je naše mjesto koje je najviše povezano sa životom u Erecu. Nekoliko Bitoljčana pošlo je već onamo, a drugi se spremaju da podju. Prilike židovske zajednice u tom mjestu već su bile često predmet diskusija u našoj avnosti, no nažalost se do danas nije pokazao nikakav rezultat svega toga. Naša židovska dobrotvorna gospojinska društva imala bi ovdje dostojno polje rada. Stvar je zvaničnih da se ozbiljno zainteresuju za te prilike i da nastoje da se te povoljno riješe. Možda momentani neuspjeh ili kriv pokušaj rješenja toga pitanja ne može da služi kao dokaz da se ovo pitanje ne da uopće da riješi. U pogledu kulturnoga rada trebalo bi nastojati da se nekoliko bitoljskih omladinaca srednješkolski izобрази. Oni bi čnda poslije svršenih sveučilišnih studija postali vodiči kulturnoga rada.

O omladinskom pokretu u Srbiji ne može da se govori zapravo u pravom smislu riječi. Ovdje može da pomogne tek kontakt s omladinom iz čitavog Sžou. Slet i mahane koji će se održati u blizini Srbije, odnosno u Beogradu, potpomognuće rješenje toga pitanja.

Dao sam ovdje tek samo fragmentaran, nepotpun prikaz, nekih opažanja s putovanja. Budući da »Hanoar« treba da bude doštampan, a ja ne mogu u kratak čas da sredim sve te dojmove, osvrnuću se na svoj put po Srbiji i na drugom mjestu.

Vama, dragi prijatelji i prijateljice, po svim mjestima Srbije kojima sam prolazio, htio bih da uputim nekoliko riječi. Nastojte da učvrstite svoju zajednicu, da pridignete snažno stijeg omladinstva i da zajedno s ostalom omladinom u Sžou poradite oko apsolutnoga intenziviranja rada za naše uzvišene ideale. I Ti, prijateljice iz Skoplja i Štipa, i Ti prijatelju iz Bitolja i Niša, svi Vi znajte da smo mi okupljeni u jedno čvrsto kolo i da nam je zadaća čvrstoću veza neprestano jačati.

Kad sam putovao za Južnu Srbiju, putovali su sa mnom trojica Srbijanaca koji su se vraćali nakon 12 godina iz Amerike kući. Ma da su bili umorni od puta, stajali su na prozoru voza i promatrali suzrim očima svoju zemlju. Želja za povratkom u svoju zemlju bila je u njih tako jaka, te su se povratili u nju. I u nas ima ta težnja za našom zemljom. Spoznao sam to i na ovom putu kroz Vaša mjesta i znadem da za nas imade samo jedan put: put do Ciona.

Branko Grossmann

BUDIMO SPREMNI!

U prošlom broju »Hanoar«-a (broj 6—7 od marta - aprila 1930) čitao sam članak Paje Wertheima »O našem životu«. Odlučio sam da objelodanim u »Hanoar«-u uvodno slovo koje sam održao na spomenslavi za Josefa Trumpeldora, priređenoj od Literarnih sastanaka u Zagrebu, jer držim da ću time dati prilog raspravljanju pitanjâ, iznesenih u Wertheimovu članku.

I. K.

Imade časova u životu čovjeka (potom zajednice i čitavoga naroda) koji su otsudni za njegov budući život. To su oni časovi na raskršću pojedinačne sudbine koji postaju pokretači njegova daljega života. U te velike časove — Stefan Zweig ih zove »Sternstunden« — ako mislimo na sudbinu čitave narodne zajednice, kanda zastane u historiji naroda bivanje na jedan čas: čitavo težište počiva na velikanu, na herojskom pojedincu. Njega ima da slijedi zajednica.

Svakome se čovjeku bar jedanput u životu pruža prilika da doživi takav čas. Mali i nejak i više su prestrašeni no usrećeni tim časom. I on prodje pored njih u nepovrat. Oni ga nisu osjetili, spoznali. Spoznati taj čas tj. biti spreman na nj, znači spoznati svrhu života, izvršiti svoj cilj. Biti u taj čas — tã zauvijek sretan. Da, osjetiti i spoznati... na bilokojem području čovječje afirmacije.

*

Jedan od najvećih u historiji našega obnovenog pokreta bio je Josef Trumpeldor. Odrastao u okolini relativno otuđenoj židovstvu, vojnik u redovima jedne od evropskih armija, zarobljenik u dalekoj zemlji daleke Azije — a ipak nalazi sigurno i odlučno put svome narodu. U bojnim redovima izgubio je jednu ruku. To ga ne sprečava da jednom rukom izvrši više no mnogi s dvije ruke. Sakupi mlade, duhom i tijelom snažne ljude, vodi ih »humku života«, gdje nebojazno daju svoje mlade živote za svoj narod. On u posljednjem času svoga života poziva drugove »neka izdrže do posljednjeg časa«.

A mi, haverim, što činimo mi?? Ispunjamo li mi sve što od nas traži narod, žrtvuemo li mi za zemlju koja nas treba?? Držim da je naš rad za narod i suviše blijed, slab, nekoncentrisan, nejedinstven — rasparčan, okazionalan, povremen.

Neka nas dva putokaza iz novoga Erec Jisraela obasjaju i pouče: herojska smrt kod Tel Haja, simbol harmonizovane fizičke snage i duh sa Har Hacofima gdje se u seminarima i laboratorijama hebrejskog sveučilišta oduhovljava novo židovstvo novom naukom. Sinteza tih dvaju putokaza mora

da bude osnovica za jačanje našeg cionističkog rada, jačanje do maksimuma.

Josef Trumpeldor dao nam je više od pouke kad je rekao: »Mi živimo u odlučno vrijeme. Prilike se u svijetu razvijaju neobičnom brzinom. Moćni pokreti naočigled ruše stare vrednote i stvaraju nove. Put je pred nama otvoren. Možda će nas novi val ponijeti put Erecâ. Jao nama, zateče li nas taj val nespremne.«

*

To je bitno za današnje stanje u našem pokretu; nismo spremni. Oni koji su nas predvodili bili su spremniji. Na nama je da povratimo prijašnje oduševljenje. Na svakom pojedincu. Jedino onda, ako bude svaki od nas mogao iskreno da ustvrdi za se: spreman sam, onda ćemo biti dostojna omladina svoga velikog časa.

Spremajmo se za svoj veliki čas eda ga onda potpuno spoznamo!

Ivo Kraus

JEDAN NEDOSTATAK

Hoću da pišem o jednome nedostatku u redovima našega omladinskoga pokreta u vezi s istim tim nedostatkom u redovima našega židovstva. Radi se o interesu, tačnije rečeno: o neinteresu za židovsku literaturu koja je nastala i nastaje pod uticajem cionizma. To vrijedi jednako i za literaturu na stranim jezicima, i za prijevodnu literaturu i za originalna djela na našem jeziku. Ako je interes u redovima starijih za tu našu knjigu malen — ili barem manji, no što bi smio da bude — to je još nekako oprostivo, i može da se shvati. Ali kada se radi o omladini, onda se takva činjenica mora radikalno da osudi.

A o čemu se radi?

U našim glasilima, (»Židov«, »Hanoar«) redovito izlaze recenzije o knjigama, brošurama i časopisima koji su vrijedni i koje valja čitati. Ako mi naime vjerujemo da smo živa čest židovskoga obnovenoga pokreta i ako vjerujemo u obnovu našega vlastitoga židovstva tim učešćem u cionizmu, onda moramo nastojati da podržavamo intenzivan i živ kontakt sa čitavim duhovnim stvaranjem u središtima toga pokreta obnove. To više, ako smo si svjesni da je naše židovstvo podosta labavih temelja, te ga moramo i te koliko jačati, učvršćivati, hoćemo li da ostanemo aktivna jedinica današnjega židovstva. A literatura, knjige — ta indirektna izmjena misli s autorima iz daleka svijeta — mogu da nam približe zbivanje židovstva po čitavome svijetu, da nas potaknu na razmišljanje o našem vlastitom židovstvu, da nas upute u židovsku problematiku. Ukratko: da nas židovski

pouče i židovski odgoje. Sama činjenica da se savršeno niko na te recenzije savršeno nikako ne obazire nikakvim pitanjem ni narudžbom knjigâ potaknula me na razmišljanje o toj pojavi.

Sjećam se kako sam pred godinu—dvije bio član jednoga našega omladinskoga udruženja u provinciji. Imao sam i tu sreću da sam bio knjižničar udruženja. Tako sam imao priliku da upoznam interes generacije naših odraslih za židovsku knjigu. Ta je knjižnica bila prema prilikama lijepa i bogata. Stajala je na raspolaganje svima židovskim mještanima. Pa ko se od odraslih interesirao za nju? Tako reći niko. Možda dvije—tri starije gospođe i možda dva—tri starija gospodina, koji me kad — tad zamoliše pokoji roman Gustava Meyrinka, Israela Zangwilla ili Maksa Broda. I ništa više. A tako je u najvećoj većini naših mjesta. Ovdje dabome ne mislim na intelektualce. Oni si i sami uglavnom nabavljaju knjige, i koliko sam prema svome dosadašnjemu iskustvu mogao prosuditi, ti naši intelektualci uglavnom stoje u priličnom kontaktu s kulturnim zbivanjem u centrima modernoga židovskoga stvaranja. Ali intelektualci su manjina. Neinteres se odnosi na većinu. A to nije dobro; pa treba nastojati da se takvo stanje popravi. Nisam to iznio zato da taj neinteres u starijih osudim. Ko to hoće da učini — volja ga! Ja sam daleko od toga. Iz jednostavnoga razloga, jer uvidam da to ne može drukčije da bude, ili da se to barem ne može preko noći stubokom promijeniti. Naši odrasli koji se nisu posvećivali naročitim intelektualnim zvanjima i koji su morali već od najranije mladosti svoje da se obraćaju trbuhom za kruhom, prirodno se nisu mogli da nađu u sferi intelektualnoga rada u koju nesumnjivo pripada intenzivan i sistematski interes za literaturu. Ako od njih koga pridobijemo za taj rad — to je čist probitak!

Ali upravo zato, jer smo mi htjeli obnovu našega židovstva, jer smo htjeli da nova židovska generacija našega židovstva upije u se kulturne vrednote židovstva, osnovali smo naš omladinski pokret. On skuplja i onu omladinu koja se ne posvećuje naročitim intelektualnim zvanjima, i hoće da sve židovske mlade ljude bez razlike živo i čvrsto poveže sa židovstvom. Vidjeli smo nedostatke naših starijih: zato hoćemo da se mi mladi poboljšamo, da nešto naučimo od starih grešaka. Naš je omladinski pokret kroz čitavih 10 godina djelovao kulturnoodgojno — a ja ipak nalazim da omladina, okupljena u njemu, dandanas pokazuje premalo interesa za židovsku knjigu. Ako za starije imade opravdana isprika — za omladinu nema isprike i ne smije da je bude!

Da se vratim recenzijama u »Židovu« i

»Hanoaru«. Sigurno je da se te recenzije donose sa stanovitom svrhom. Sigurno ne zato da se samo ispuni prostor crnilom slova, sigurno zato da se svrati pozornost na važnost tih knjiga, časopisa itd. Koliko dosad znadem, te su recenzije i prikazi prolazili bez odjeka. A to je žalosno. To tim više, što danas izlaze zaista klasična djela židovske literature. Ako je tehnika omogućila da se relativno jeftino izdaju i omašna leksikografska djela i da se brzo mogu da rasprostrane po čitavome svijetu, onda je zadaća svakoga čovjeka — a u prvome redu pripadnika jednoga duhovnoga, jednoga omladinskoga pokreta — da što je više moguće iskoristi takve pogodnosti. Treba se sjetiti na naše židovske autodidakte, treba od njih naučiti žed za znanjem (vidi članak Jakova Maestra »Autodidakti u Židova« u 5 broju »Hanoara« od februara 1930 g.)! Imao sam se često prilike uvjeriti na propagandnim putovanjima da u naših udruženja ima lijepih knjižnica. Ali omladinci premalo čitaju te knjige. Isto mi potvrđuju i moji prijatelji koji su to iskustvo stekli također na propagandnim putovanjima. Ili drugi primjer! U nas se izdaju edicije. »Židov« je lane izdao prijevod Heineova »Baharaškog rabina«. Unatoč oglasima, proglašima, pozivima veći dio naklade leži nerasprodan (Šelomo ben Gabirolu želim srećniju sudbinu!). Osim onih edicija koje su elementarni naši »udžbenici« za elementarne naše »ispite« bezuslovno treba omladina apsolutnim interesom da se interesuje za sve produkte židovske literature. Možda je neinteres naše omladine za te kulturne tvorevine samo specijalni slučaj općega neinteresa za te tvorevine unutar današnje omladinske generacije uopće. Da je židovska omladina van redova našega omladinskoga pokreta savršeno ravnodušna prema svim vrijednim kulturnim tvorevinama — o tome ne treba ni govoriti. Ali mi, koji si svojatamo cionističko ime, mi, koji držimo da smo dijelovi obnovnoga pokreta, ne smijemo tek da budemo osrednji u interesu za kulturni rad, mi moramo da budemo uzor svima. To je barem logično. A kad tamo — mi smo često, suviše često, i ispod osrednjosti.

Protiv toga valja ustati! Omladina mora da se upozna sa kulturnim vrednotama židovstva! Dabome i s onima općečovječanskoga značenja koje naša omladina također premalo kultiviše.

Ja sam već u više navrata — da navedem jedan primjer — pisao o važnosti »Revue der Jugendpresse«. Oglašivalo se da udruženja mogu besplatno da dobivaju brojeve toga časopisa. Niko se nije iz omladine javio da zatraži tu reviju. A ma baš niko! Pa mene već i mrzi o tome pisati.

Mislim u sebi: ta zar će opet to da bude napisano uzaludu??

U zadnjoj godini dana primio sam u svemu jedan jedini upit od jednog provinciskog omladinca u stvari nekoliko židovskih knjiga. Poslije kurza Šzou u Zagrebu zainteresovao se potanje nekoliko tjedana nakon kurza jedan jedini omladinac za neke palestinoografske knjige koje sam demonstrirao na kurzu.

I u samoj činjenici da primjerice »Hanoar« (i »Gideon« nekada) moraju već godinama da ispunjaju svojim člancima uglavnom jedni te isti ljudi vidim nedovoljan kulturni rad omladine. Čitanjem i proučavanjem stiže se znanje, jača se vlastito kritičko razmišljanje. Pridobiva se sprema za suradnju.

Treba onaj elan kojim su omladinci onda, kada su nastajala naša udruženja, kupovali i čitali židovske knjige, osnivali knjižnice i čitaonice, opet obnoviti. Treba stvarati temelje nastajnoj generaciji koja će biti nosilica kulturnih vrednota unutar našega židovstva.

Naša omladina premalo čita. Naša se omladina premalo bavi židovskim kulturnim radom. Velim: **premalo**. Treba rad i napor ustroiti.

Ko će kulturno da radi — ako ne omladina?? Zar naš omladinski pokret po svojoj jezgri nije kulturno-odgojni pokret?? Nismo li mi vanredan naraštaj, spona prošlosti prema budućemu, koji stoji na početku jedne nove epohe u istoriji jednoga naroda koji nazvaše »narod knjige«??

Pavao Wertheim

KNJIŽEVNI PREGLED

HEBREJSKA KNJIŽEVNOST

DVIJE HEBREJSKE KNJIGE

Avraham Šoer: »Dor haholeh«, »Dvir«, Tel Aviv 1929). — Ta knjiga »Generacija koja nestaje« prožeta je svježinom crtanja. Sudbine junaka nisu specifično židovske sudbine. Pisac se približuje sigurnim korakom općeljudskom elementu. I on je došao — kao i većina hebrejskih pisaca — iz grada. Ali on to ne snosi kao prokletstvo ni kao neutaživu čežnju: jer vidi most od juče prema danas. On je prešao tim mostom. Zato živi u vremenu. Živi s vremenom. Svejedno je prikazuje li rusku krajinu ili američku okolinu. Svagdje je kotkuće. I zato svagdje čovjek. Iz njegova djela izbija neizrecivo blaga svježina i prirodnost. Zato je njegov rad priznanja vrijedan — i po evropskim mjerilima.

M. Z. Volfovski: »Sofe švilim«, »Davar«, Tel Aviv 1928). Stihovi »Na rubu stazâ« iskreni su i divni. Zato djeluju. Sve mu je

u prirodi Palestine blisko, sve ljudsko osjeća svojim. S nainježnijom se intuicijom uživlje u palestinsku okolinu i pjeva o njoj. O Kineretu pjeva kao o kakvoj ženi, zna za njegova raspoloženja i tajne krasote. Tako je lijepa njegova pjesma! I kada je nužna i kada je obijesna... Njegove riječi dokazuju dubinu iskrenoga osjećanja. Zato su te pjesme zaista pjesme...

Moše Sifri

BUNTOVNA AZIJA

Arthur Holitscher: »Das unruhige Asien«. Reise durch Indien — China — Japan. S. Fischer Verlag, Berlin 1927; 346 str. 8⁰ dinara 140 (elegantni platneni uvez).

U onome času kad je Azija svijesno porprimila evropsku nauku nacionalizma i prava nacionalnog samoodređenja svih nacionalnih skupina u čitavom čovječanstvu — u onome času rodila se buntovna Azija. Ako Zapad nauča nauku nacionalne emancipacije — a zašto da se ne emancipira Istok nacionalno? — Od konca 19 stoljeća vidno raste nacionalno previranje u aziskih naroda. Za Japan srećni svršetak japansko-ruskog rata u polovici prvog desetljeća 20 stoljeća stvarno je i konkretno dokazao da aluzije aziskih naroda na pravo nacionalne slobode imaju dobro fundirani i garantovani osnov. I od onoga vremena kad se počelo na Zapadu zamjećivati buntovništvo ariskih plemena, kad se počelo govoriti o »žutoj pogibli«, o »ponovnoj seobi naroda«, o »hegemoniji Istoka« — naglo se začese gomilati knjige i brošure, propagandni spisi i publikacije najrazličitijih vrsta i oblika u kojima se raspravljala ta tema o »probudenoj Aziji«. Ako je doskora Azija bila predmet znanstvenoarheoloških i istoriskoreligijskih izučavanjâ i interesâ, onda je sada nabrzo postala središnjom temom političkoaktuelnih i socioloških raspravljanja najkompetentnijih vodinskih ličnosti modernoga svijeta. I odista bi se morala čitava knjiga ispuniti, kad bi čovjek htio da popiše samo naslove najvažnijih djela o novoj Aziji, nastalih u nekoliko posljednjih desetljeća. To sam istaknuo i povodom svojih recenzija dviju odličnih knjiga o novoj Aziji (vidi: »Židov« od 23 novembra 1928 broj 47 Hans Kohn »Geschichte der nationalen Bewegung im Orient« i »Židov« od 31 oktobra 1929 broj 44 Tang Leang Li »China in Aufruhr«). — Posebna vrsta tih knjiga o Aziji to su putopisi: svjetski putnici u brzini crtaju svoje prve dojmove iz između redaka izriču svoje mišljenje o zbivanju u toj Aziji koja se buni. Holitscherova knjiga u prvom je redu putopis.

Prije toga putopisa napisao je Holitscher

čitav niz putopisâ o najrazličitijim zemljama svijeta, putopisâ dobrih i loših. U nas je poznat njegov palestinski putopis »Reise durch das jüdische Palästina« koji pripada među lošije putopise o novoj židovskoj Palestini. Sigurno je to da je »Das unruhige Asien« jedan od najboljih putopisâ Arthura Holitschera.

Prvih 78 stranica te svoje knjige posvetio je Holitscher Egiptu i Palestini. Meni je vrlo žao — ali tome nisam ja kriv — što je upravo pasus o Palestini u toj knjizi najslabije ispao od svih ostalih dijelova. Ili je Holitscher mislio da je dovoljno, što je već jednom napisao palestinski putopis pa ne treba da se ponavlja, ili nije bio kadar da pogodi bit nestalnoga previranja u novoj židovskoj Zemlji ili mu se činilo da je glavna zadaća te njegove knjige da opiše krajeve daleke Azije — a Palestinu će samo usput. Holitscher više grdi Tel Aviv iz vremena krize, negoli to Tel Aviv zaslužuje od svog najvećeg neprijatelja, on piše o hebrejskom sveučilištu na brdu Skopusu (a na ovom svom putovanju prisustvovao je na njegovu otvorenju 1 aprila 1925 godine) kao o produktu židovskog nacionalnog šovinizma itd. Ima takvih stvari više zbog kojih bismo nekako ironično pogledali Holitschera, da se slučajno nalazi u našoj blizini baš u času kad čitamo te njegove dojmove iz Palestine. Ali to ništa ne umanjuje vrednotu čitave knjige ili barem njezina glavnog dijela. Mi ćemo Holitscheru oprostiti njegovu »palestinsku pogrešku« u toj knjizi potražićemo bolji putopis o Palestini) pa ćemo mu toplo zahvaliti za ostale dijelove.

★

Holitscherova ta knjiga, izdana 1927 godine u koječemu je zastarjela. Ali imade i izvjesnih aktuelnih značajaka u njoj: mnoga su zapažanja tačna i ispravna, mnoga su se predosjećanja obistinila (primjerice djelovanje Gandhija).

Prije Indije bio je u Ceylonu. Njime se neizrecivo oduševio. Pa kad je za divotu njegove krajine razbacao najljepše riječi literarnog sladokusca — onda na koncu kaže da je svaka riječ suvišna i da se taj doživljaj naprosto ne može opisati. »Cézanne nije za te boje nikada znao, to je sigurno! Kako su opore boje njegovih jabuka. Kao one u sajamskih lutaka! Gauguinovo Južno More izgleda kao šunka u dimu... Siromašni van Gogh odrezao si je u paroksizmu očaja uši. On bi si i oči iskopao, da

je sanjao što mi je blisnulo toga časa na Ceylonu i što ja od toga časa gledam«, piše na jednom mjestu. Duhovito. I čovjek se veseli kad u dalekoj Aziji naide na dobre znance čudesna života, na neprispodobivu dvojicu Gauguina i van Gogha.

Ali tek u Indiji susreo se Holitscher s enim pravim. Pored neprispodobivo vrijednog materijala koji donosi ovo poglavlje svakako će na svakoga čitaoca najviše djelovati dva susreta: s Gandhijem i s Tagoreom. (Susretaj s Gandhijem preveden je u »Hanoar«-u, godište I, str. 387—391.)

Mohandas Karamchand Gandhi. Zovu ga Mahatma (maha = velik, isporedi magnus, maharadža = veliki radža; atman = duh, isporedi Atem) — Veliki Duh. Toliko ga cijene. On je utjelovljenje poštenja borbe svoga naroda za nacionalnu slobodu. Duhovni vođa svadeši-pokreta. Njegovo je geslo ahimza, pasivna rezistencija. Snaga njegove čudoredne svijesti sugestivno obuhvata masu, vjernike. Oni ga obožavaju. Doslovno obožavaju, jer ga smatraju Ramakrišnom, novom inkarnacijom velikoga Boštva. Pa baš i u ove naše dane svjetska je štampa puna vijesti o njemu koji i opet svojom čudorednom ličnošću djeluje na praktični tok oslobodilačkog pokreta Indijaca. I onda opet jednom: opet divan primjer kako impoderabilije diriguju ponderabilijama. — Holitscher se naročito divi Gandhiju što je jednostavan, pristupačan, priprost, nekonvencionalan. Gandhi: ružan, slabašan, krhak, ali duhom Božanski jak. (Ko se voli diviti autogramima velikih ljudi, razsveseliće se autogramu Gandhija u toj knjizi).

Rabindranat Tagore. Divan pjesnik, divan čovjek — i po tijelu i po duši — harmoniska ličnost. Živi tiho i blago u svojoj divnoj sredini Šantiniketana, gdje mu je i sveučilište. Ali mu Holitscher zamjera, što je pozer. Mussolini ga obdario bibliotekom nekih rariteta, a on je primio dar i bučno se zahvalio. Možda ima Holitscher pravo, ako veli da se fašizam ne slaže s Tagoreovom naukom čudoreda — ali možda Tagore ne bi mnogo učinio za napredak općeg čudoreda da je odbio Mussolinijev dar. Tagoreu ljube njegove učenice ručne i nožne prste. To je zaista ružno, tu imade Holitscher 100 postotno pravo.

Kinezi ne bi simpatično gledali Holitschera, kad bi pročitali i razumjeli sve što on o njima veli. Tang Leang Li svakako

---

Jer istorija Zapada nije ni izdaleka istorija čitavoga čovječanstva, čak ni polovice njezine. Ko hoće živjeti za novi svijet, taj mora znati da će i Istok tom budućem čovječanstvu reći Riječ.

Tang Leang Li (»China in Aufruhr«)

bi mu rekao da je evropski šovinista i šarlatan. Ali čovjek upravo uživa kad Holitscher elegantnom lakoćom i duhovito crta značajke kineskih prilika. Ne mora se čovjek s njime u svemu složiti. To nije najvažnije. Ali taj način pisanja budi u čovjeka interes da se i dalje bavi tim pitanjem. Svakako je Holitscher dobro predosjetio kako će se ta zemlja, u kojoj haraju sami generali, teško konsolidovati. Još i danas ti generali koji vojuju jedan protiv drugoga razdiru zemlju. Vanredno je dobro ocrtan boljševički utjecaj u Kini. Tu i tamo susreće čovjek svoje poznanike iz dnevne štampe: dr. Sun Jat Sen, Vu Pej Fu, Čang Co Lin, Feng itd.

Čini mi se da je najprimjerenija riječ kojom se može opisati prikaz Japana, ako se kaže da je lijep. Zaista lijep. Tu se Holitscher sav raznježio (jer se valjda veselio povratku kući, jer »svagdje je lijepo...«). I saučešće s nesrećnim Japancima koji stalno trpe od potresa, i divan prikaz g e j š e, japanskog teatra itd. - sve je to zaista lijepo ocrtano. To čovjeka privlači: da čita japanske pjesme, Lafcadio Hearna i još mnogo, mnogo o Japanu. A ako je to Holitscherova zasluga, može da bude zadovoljan. »Haru same ni čipori, nu ru ru nu is no (slavuj je pokisnuo od proljetne kiše). Zvučan je, muzikalno divan, japanski jezik. Ili: sajonara, sajonara (zbogom, zbogom!). Japan, zemlja koja imitira — najsavršenije na Orijentu — civilizaciju Zapada.

Buntovna Azija. Uz etnografsko-kulturne momente Holitscher je primarno nastojao probitati najznačajnije primjere i pojave buntovništva. Gandhi (Indija) — boljševizam (Kina) — rapidan razvoj okcidentalne civilizacije (Japan). Te činjenice same po sebi — iako obilježene pečatom buntovništva — ne bi još imale nikakvu naročitu relaciju Zapadu. Ali u stvari je to: ta je relacija ovdje. To buntovništvo ide uporedo s nacionalnim samoodređenjem aziskih plemena koja tim časom radikalno i elementarno krše tutorisanje Zapada nad sobom te mu postaju jednakopravni vršnjaci i korak dalje: opasni takmaci. Teško je da bi moglo doći do ravnoteže sila. Proces je danas još u toku. Ko zna neće li skoro Istok tutorisati Zapad?? Das unruhige Asien... (Možda će kogod reći da zbog internacionalnog karaktera boljševizma nema opasnosti od Kine za Zapad kao takav; ali dobri poznavaoči toga boljševizma tvrde — i Holitscher i Tang Leang Li — da je on vezan uz žutu rasu i njen proletarijat!).

Takve knjige mnogo daju čovjeku, samo i sam čitalac mora da se odgoji za primanje. Ne valja samo čitati, valja dalje raz-

vijati pročitane misli i tom se indirektnom diskusijom prenijeti intenzivno u svijet koji knjiga donosi. Iz vajne svagdašnjice dopiremo u čistije sfere duhovne aktivnosti. Naše duhovno oko kruži čitavim tim našim planetom da se vinemo višoj težnji, da omalovažimo sitne zadjevce malenih duša. Nije to preziranje svagdašnjice, to je preziranje sitničavosti — a to dvoje valja dobro lučiti. Ko to ne umije, konfundiraće sve. — I time onda vršimo samodogoj.

Daleki svjetovi, goleme težnje ljudskoga duha, monumentalne tvorevine milijunâ ljudi za daleka stoljeća — sve nam lebdi pred okom. Azija, kolijevka religioznosti, goleme predanosti biću svijeta. Slike, umetnute na pojedina mjesta knjige, upravo klasično nadopunjaју taj dojam o veličini azijskog stvaranja. Ili ličnosti, ili hramovi ili tvorevine umjetnosti.

Holitscher je komunist. Pored Gandhija njemu je jedini pokretač novoga vremena Vladimir Ilijić Lenin. To je Holitscherov lični credo. Pod njegovim aspektom gleda razvoj našega vremena. Ovdje ne ulazimo u Holitscherovo lično uvjerenje.

Da je Holitscher izostavio iz te svoje knjige poglavlje o Palestini, moglo bi se za nju reći bez ograničenja da je dobra. Tako s ograničenjima.

Pavao Wertheim

BUBER I ZBILJNOST

Wilhelm Michel: »Martin Buber. Sein Gang in die Wirklichkeit.« Literarische Anstalt Rütten und Loening, Frankfurt am Main 1926. 48 str. 8°.

Nijemac Wilhelm Michel, poznat po svojim djelima o Friedrichu Hölderlinu, napisao je kratku studiju o jednome čovjeku koji je po njegovu sudu jedan od najkarakterističnijih ekspanenata moderne kulture Zapada — o Martinu Buberu. Ta je studija savršeno sintetska. I teška za čitanje zbog svoje kondenzovanosti. Važna je svaka riječ — pa ma kogod i po deset puta čitao koju rečenicu, nije to činio uzaludu, jer je Michel napisao točno onoliko koliko je potrebno. I ni slovceta više. Ali komu uspije da tu knjižicu sasvim razumije, biće zadovoljan.

Michel je izvrsno ocrtao Buberu. Da je klasičan stilista, da nije mistik u stilu staroorijentalnih vrača, da je prorok nove zbiljnosti. Po zahtjevu njegove »die Tat« Buber je vođinski »Sprecher« našega vremena. Tek je možda Buber ipak više povezan sa židovstvom, negoli to misli Michel koji bi ga posve prisvojio Nijemcima. U svemu je ta malena knjiga vrlo dobra. I biće od koristi svakome čitaču koji čita polagano i strpljivo.

Meditator

SLAVKO BRIL

NAŠ SIMBOL

